

**EUTANASIALAKI SUOMEEN
KORONA JA HENGELLISYYS**

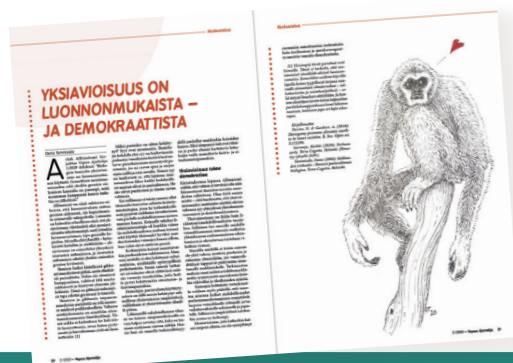
**HAASTATTELUSSA
TEIVO TEIVAINEN**

Puoluesarja jatkuu

s. 12

Keskustelu
yksiavioisuudesta jatkuu

s. 20

Uskonnon tapakulttuuri
Suomessa

s. 27

KANSI:
Kuva: Daisy Heart
Malli: Karoliina Karjalainen
Valkoinen hattu: Honey Bee Millinery
Vaatteet: Garageland

- 3 PÄÄKIRJOITUS**
Koronakeväästä kohti liittokokousta
Antti Värri
- 4 KOLUMNI • TIETEEN PUOLESTA**
Uskonasioista Twitterissä
Markku Myllykangas
- 5 KOLUMNI • JUMALHARHAT**
Koronavirus ja Jeesuksen veri
Robert Brotherus
- 6 UUTISIA**
Vaihto uskonnon opetuksesta elämäkatsomustietoon
Esa Ylikoski
- 7 Loikka sitouttamattomuuteen – uskonnolliset tilaisuudet pois kouluista ja päiväkodeista**
Esa Ylikoski
eroakirkosta.fi-utisia
Jori Mäntysalo
- 8 ARTIKKELIT**
Miksi suomessa tarvitaan eutanasielaki?
Juha Hänninen
- 10 HAASTATELU**
Uruguay, uskonnoton ja uskonnonvapaus - haastattelussa maailmanpolitiikan professori Teivo Teivainen
Eero Suorsa
- 12 VAPAA AJATELIIJA**
Ajatuksia perussuomalaisista
Jori Mäntysalo
- 13 YHDISTYKSET TOIMIVAT**
Vapaa-ajattelijain liittokokous siirtyi syyskuulle
Esa Ylikoski
Tulevaa pohtimassa
Jape Lovén
- 14 Kotkan vapaa-ajattelijat 90 Vuotta**
Liisa Taskinen
- 15 VAPAA AJATELIIJA**
Uskonnottomien pulmia saatto- ja hoivakodeissa
Stig-Göran Lindqvist
- 16 PÄÄSIHTEERIN PALSTA**
Pürteitä kolmivuotiskaudesta 2017–2020
Esa Ylikoski
- 18 KESKUSTELUA**
Pandemian hengellistäminen
Yki Räikkälä
- 19 Aivotuskia**
Aslak Allinniemi
- 20 Yksiavioisuus on luonnonmukaista – ja demokraattista**
Osma Tammisalo
- 22 Ateisti, onnettomuus ja uhka**
Risto Puumalainen
- 23 Matkakertomus fiktion maisemissa**
Yki Räikkälä
- 24 ARVOSTELU**
Maailman kansalaisuudesta, stoalaisuudesta ja ihmisoikeuksista
Eero Suorsa
- 25 Uusi filosofian historian suurteos**
Eero Suorsa
- 26 SANANEN TOIMITUSSIHTEERILTÄ**
Elokuvista ja ajankuvista
Eero Suorsa
- 27 VAPAA AJATELIIJA**
Uskonnon tapakulttuuri ja hautajaiset suomessa
Ilona Pajari
- 32 JÄSENYHDISTYKSET, LEHDEN JA LIITON TIEDOT**

Vapaa Ajattelijat

KORONAKEVÄÄSTÄ
KOHTI LIITTOKOKOUSTA

Antti Värri

Tänäkin keväänä olisin mielelleni lukenut uutisista vaikakapa valtionkirkkojärjestelmän lopullisesta romuttamisesta, mutta parhaat paikat uutisoinnista on tällä kertaa vienyt taistelu erästä toista vitsausta vastaan. Vaikka koronakirjoittelu saattaa alkaa tulla välillä jo korvistakin (tosin vain kuvainnollisesti, toivon mukaan), lie ne tässäkin julkaisussa syytä nostaa muutama huomio asiasta esille liiton ja yhdistysten näkökulmasta.

Maailmaa koetellut koronavirus-tilanne on monilla harmillisilla tavoilla hankaloittanut myös yhdistystoimintaa. Toivoa kuitenkin voi, että tämä poikkeustila antaa toisaalta kii-reisemmillekin yhdistysaktiiveille hetken aikaa hengähtää, pysähtyä ja miettiä, minkälaisia uusia avauksia voisimme tehdä ja mitä ehkä uusia, erilaisia toimintamuotoja omaksua. Muutos-tilanne kun tarjoaa aina myös mahdollisuuksia.

Vaikka kokoontumis- ja muut rajoitukset ovatkin haitanneet perinteisimpiä yhdistysten toimintamuotoja, eivät ne ole estäneet eikä niiden tarvitse kokonaan estää sen paremmin liiton kuin jäsenyhdistystenkin toimintaa. Meillä on ollut vuosien varrella monia menestyksekkäitä nettiprojekteja; nyt voisi olla hyvä aika esimerkiksi aloittaa uusia, jos vain löytyy hyviä ideoita. Tällaista toimintaa eivät ainakaan epidemiat estä.

Tästä vuodesta alkaa olla jo puolet mennyt, mutta toinen puolisko on vielä jäljellä, ja ainakin näin kirkaassa kevätauringossa näyttää siltä, että se sujuu uudelleen avautuvan yhteiskunnan merkeissä. Tällöin myös yhdistyksille tarjoutunee mahdollisuus jatkaa ja jopa laajentaa niitä toimintamuotoja, jotka kuluneena keväänä on jouduttu jättämään vähemmälle tai jopa kokonaan peruuttamaan. Oikein positiivisesti ajatellen ihmisillä saattaa eristäytymisen jälkeen olla jopa entistä enemmän mielenkiintoa myös toimintaan, jossa pääsee tapaamaan muitakin kuin oman ruokakunnan edustajia.

Vaikka kulunut liittokokouskausi ei ehkä muulla tavoin ole liiton historian mieleenpainuvimpia, niin ainakin sen aikana liiton talous on saatu parempaan kuntoon. Tehdyt kahden asunnon remontit ovat osaltaan vähentäneet liiton omaisuuteen kertynyttä korjausvelkaa - toki tässä suhteessa jää vielä paljon tehtävää seuraavillekin liittohallituksille. Viime vuonna toteutetut säästötoimenpiteet osoittautuivat siinä määrin tehokkaiksi, että edes valtiontuen toivottavasti väliaikaiseksi jäänyt puuttuminen ei painanut liiton taloutta pakkaselle.

Seuraavalla liittohallituksella on siis oivalliset edellytykset, ainakin taloudellisista lähtökohdista tarkastellen, aloittaa työnsä, kun se siihen syyskuulle lykätyn liittokokouksen jälkeen toivottavasti vihdoin pääsee. Tälle vuodelle saatu valtioneutoki antaa varsin erinomaiset mahdollisuudet tukea myös yhdistysten paikallista toimintaa ympäri maan.

Seuraavakin liittohallitus tulee varmasti kaipaamaan jäsenistöltä ajatuksia ja ideoita siitä, miten toimintaa voidaan laajentaa ja kehittää. Niitä on vielä hetken mahdollisuus esittää jopa liittokokousaloitteen muodossa. Vuosi sitten keväällä Tampereen seminaarissa käytiin paljon hyvää keskustelua toiminnasta ja sen kehittämistä yhdistyksissä, ja kuulemani mukaan siitä tulikin uutta kimmoketta ainakin eräisiin jäsenyhdistyksiin. Toivottavasti vastaavalle on aikaa ja tilaa myös syksyllä Jyväskylässä - yritetään ottaa kokouksesta kaikki hyöty irti, on se siinä määrin merkittävä ponnistus niin liitolle kuin yhdistyksillekin.

Lopuksi rohkenen esittää henkilökohtaisen toiveen, että myös liittohallituksen jäseniksi löytyy uusia, innokkaita ja idearikkaita ihmisiä: vaikka kokemustakin tarvitaan, niin uudistumisen varaa ei varmaan kukaan kiellä. Lisäksi vanhat konkarit kylä osaavat toimia ja viedä tarvittaessa asioita eteenpäin liiton tasollakin, vaikkeivät itse varsinaisessa luottamuselimestä istuisikaan, mutta uudemmille aktiiveille on usein valaisevaa nähdä toimintaa uudesta näkökulmasta. Silloin on myös parhaat mahdollisuudet siihen, että saadaan aikaan jotain uutta.

USKONASIOISTA TWITTERISSÄ

Markku Myllykangas

Kysyin pari vuotta sitten Twitterissä teologian tohtori, Kuopion piispa **Jari Jolkoselta**, mistä hänen edustamansa "tiedeperusteisen" uskonnon erottaa hänen mainitsemistaan "huuhaauskonnoista". Hän ei halunnut puhua asiasta Twitterissä. Uudistin uteluni pari kuukautta sitten. Koska syntisäkkien olisi hyvä tietää, etteivät vaan retkahda humbuugiin. En kiusannut enää Jolkosta. Osoitin kysymykseni muun muassa ahkeralle twitteristille, teologian tohtori **Jyri Komulaiselle** ja teologian tohtori, arkkipiispa **Tapio Luomalle**.

Kysymykseni osoittautui taas liian vaikeaksi. Komulainen ei ollut muka kuullutkaan tuollaisesta, paitsi twiiteistäni. Hän tyytyi teologistieteellisesti toteamaan, että aito "uskonto" on kurottautumista ja antautumista sille, mikä ylittää "tieteen". Luoma ei kommentoinut. Mutta todennäköisesti hänen vastauksensa olisi ollut Komulaisen

käsittämättömän liveryksen ylittävä. Päätellen Luoman nettisivujen tekstistä: "Jumala on luonut meidät kaikki. Hän tietää ajatuksemme, tunteemme, koko elämämme. Missä olemmekin, hän ei hylkää meitä vaan on luvannut olla siellä meidän kanssamme."

Tiedustelin Twitterissä myös, miksi tiedemiehuuttaan korostavat papit ja piispat kuorolauseuttavat jengillä uskontunnustusta neitseestä syntymiseen ja kuolleista ylösnousemisiin? Komulainen vastasi: "Uskontunnustus on ylistystä, ei matemaattisten lauseiden lausumista. Enemmän runoutta kuin tarkkarajaista kuvausta, mutta Jumalasta, joka on. Tietämistä on monenlaista, ei vaan logiikkaa ja huuhaata, kuten Markun maailmassa". Komulainen myös huomautti, ettei kristitty ajattele "istuu Isän oikealla puolella" tarkoittavan, että spatiaalisesti paikannettavan Isän Jumalan vieressä olisi tuoli, jolla istuisi ylösnoussut Kristus!

Kun lapsesta lähtien porukoita aivopestään uskomaan uskontunnustuksen - ja koko Raamatun - järjetömyyksiin, niin iso osa kristikansasta pitää lapsenuskonsa loppuun asti. Saarnaajat eivät tietenkään julista seurakuntalaisille, että Raamatun tarinat ihmetekoineen ovat "enemmän runoutta", myyttejä. Koska tällöin Jeesus olisi ollut vain yksi räyhäävä suunpieksäjä monien muiden joukossa. Ilman ihmeitä koko ovelasti rakennettu uskonkyhäelmä romahtaisi. Niinpä valheeseen on tarrattava. Katkeraan loppuun asti.

Jos suurin osa lääkiksen kolunneista viittä kintaalla tieteelle ja hylkäisi lääkärin etiikan alkamalla outohoitajaksi, hälytyskellot alkaisivat opinahjoissa kilkattaa. Ja koulutuksen sisältöä alettaisiin kiireesti muuttaa. Joku olisi siinä pahasti pielessä. Onneksi

vain hyvin pieni osa yliopistoista valmistuneista lääkäreistä alkaa puoskareiksi, kuten homeopaateiksi ja muiksi ilveilijöiksi.

Sen sijaan teologisista TIEDEkunnista ja vastaavista valmistuneista valtaosa ryhtyy papiksi tai muuksi jumalan lähettilääksi. Silti mitään ei tapahdu. Vaikka kyse on ilmiselvästi tieteen häpäisystä. Teologian proffat jankuttavat teologian opiskelun olevan tieteellistä. Mutta pysyviä vaurioita siitä ei näytä jäävän.

Twiittasin Itä-Suomen yliopiston akateemiselle rehtorille **Tapio Määttäille**, miksi TIEDEyliopistossa koulutetaan pappeja, jotka sitten työssään saarnaavat tieteen vastaisesti luomisesta, jumalolennoista enkeleineen ja erilaisista taikatempuista? Aktiivinen twitteristi Määttä ei vastannut.

Twitteristi ja "kristitty lääkäri" **Teemu Långsjö** julisti toukokuun alussa, että Raamatussa oli ennustettu koronapandemia! Näin kirjoitettuna: "Ja siinä samassa näin valkoisen hevosen, ja sillä, joka istui hevosen selässä, oli jousi. Hänelle annettiin seppel (Långsjön mukaan korona/kruunu) ja seppelöitynä voitajana hän lähti uusia voittoja kohti (Ilm. 6.2-)". Långsjö selitti hourakuvaa, että "korona itsessään ei tulisi olemaan merkittävä tappaja (vrt. musta surma), vaan koronan taloudelliset vaikutukset tulisivat kukistamaan valtioita (...voittajana ja voitamaan)". Voisiko sen selvemmin sanoa. Pyysin Långsjötä paljastamaan muutaman muun Raamatussa ennustetun tapahtuman. Mutta ETUKÄTEEN. Hiljaista on ollut.

Loppukevennyks Twitteristä. Ihmiset polveutuvat Aatamista ja Eevasta, sanoi opettaja. Meidän isä kertoi, että apinasta, huusi Kalle. Nyt ei puhuta teidän suvustanne, tokaisi ope.

KORONAVIRUS JA JEESUKSEN VERI

Robert Brotherus

Humoristisia *Darwin-palintoja* myönnetään tunnustuksena ihmisille, jotka ovat typeryydellään aiheuttaneet oman kuolemansa. Ajatus on, että tällaiset henkilöt edistävät "evoluutiota" estämällä kuolemallaan typeryys-geeniensä välittäminen jälkipolville. Koronavirus pandemia on tarjonnut paljon mahdollisuuksia myös uskonnollisille ihmisille osoittaa typeryyttä, eivätkä he ole jättäneet mahdollisuutta käyttämättä, toisinaan kohtalokkain seurauksin.

Usko Jumalan suojelukseseen ja iankaikkiseen elämään voi tehdä uskovaista hullunrohkeita, poistaen selaiselta pelon tunteet, jotka olisivat hyödyllisiä heidän hyvinvointinsa kannalta. Näin uskovainen saa vaikkapa painettua räjähderyön laukaisijaa Jumalan nimeen - tai pakkautumaan pandemian aikana jumalanpalveluksiin.

Helmikuun lopulla 16 000 muslimia eri maista ruhtautui Malesiassa kolmen päivän rukoustahtumaan moskeijaan. Eräs uskovaista sanoi haastattelussa: "Kukaan meistä ei pelkää koronaa, me pelkäämme Jumalaa." Lopputulos oli viruksen huikea leviäminen tapahtuman aikana ja sen jälkeen uskovaisten kotimaissa. Etelä-Koreassa viruksen leviäminen puo-

lestaan perustui lähes täysin kristillisen Shincheonji-lahkon jäseniin ja tapahtumiin.

Kaliforniassa taas Bethany Slavic Helluntaiseurakunta jatkoi maaliskuussa 3 000 seurakuntalaisen jumalanpalveluksia ja aiheutti viruksen laajaa leviämistä. Kun kirkon kolme papia joutui koronan vuoksi teho-osastolle, seurakunta tiedotti: "Meidän täytyy rukoilla, Jumala kuulee meidät ja parantaa meidät." Kun ohiolainen kirkko puolestaan jatkoi jäseniensä kutsumista massajumalanpalveluksiin, sanoi seurakuntalainen toimittajalle: "Me olemme Jeesuksen veren peitossa - kukaan ei voi sairastuttaa meitä!"

Maaliskuussa TV-Pappi **Kenneth Copeland** meni vielä pidemmälle saarnaten suureen ääneen televisiossa: "Kaikkivaltias Jumala, kuuma tuuli, polta tämä covid-19, Jeesuksen nimeen, lankea polvillesi! [...] Covid-19: sinä olet tuhattu, sinä olet lopussa, USA on parannettu!" No, tartuntaluvut Yhdysvalloissa sen kuin kiihtyivät Copelandin saarnan jälkeen. Maailmanlaajuinen virustartuntojen nousu kiihtyi myös uusiin lukemiin sen jälkeen, kun paavi **Franciscus** oli 18.3. rukoillut Jumalaa lopettamaan pandemian.

Huonommin kävi pastori **Gerald Glennille**, joka johti kristittyä seurakuntaa Virginiassa. Glenn ei piitannut ohjeista kokoontumisten välttämiseksi, vaan sanoi uskovansa vakaasti, et-

tä "Jumala on suurempi kuin tämä virus", ja uhosi jatkavansa jumalanpalvelusten pitämistä "ellei joudu vankilaan tai sairaalaan". No, Glenn sitten joutui sairaalaan ja kuoli koronavirus-tautiin 12.4. - tartutettuaan ensin kuitenkin huomattavaan määrään seurakuntalaisiaan.

Voiton typerien perusteluiden joukossa vetää kuitenkin ohiolainen senaattori **Nino Vitale**, joka sanoi, ettei halua käyttää maskia, "koska meidät on luotu Jumalan kuvaksi ja kasvomme kuvastavat sitä ja siksi niiden pitää näkyä." Nettikeskustelijat arvuuttelivat pitäisikö Vitale mennä jatkossa töihin alasti, jotta hänen "jumalan kuvansa" näkyisivät mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Mustan surman riivatessa Eurooppaa 1300-luvulla kristityt kerääntyivät sankoin joukoin kirkkoihin rukoilemaan armahdusta "Jumalan rangastukselta". Tämä tietysti sai ruttobakteerit leviämään entistä tehokkaammin. Voimme ehkä ymmärtää silloista käytöstä, koska ihmiskunnalla ei ollut tietoa kulkutaudin todellisista syistä. Mutta nykyaikana, kun meillä on hyvää tutkimustietoa niin koronan leviämisestä kuin rukoilun heikosta tehosta, voidaan uskonnollinen typeryys koronaviruksen suhteen todeta Darwin-palkinnon arvoiseksi. Harmillista toki on, että itsensä riskeeraavat uskovaiset kasvattavat riskiä kaikille muillekin.

VAIHTO USKONNON OPETUKSESTA ELÄMÄNKATSOMUSTIETOON

Esa Ylikoski

Lukuvuoden vaihtuminen on paras aika siirtyä uskonnon-opetuksesta elämäntietomustietoon (ET) ryhmään! Peruskoulussa oppilas voi siirtyä lukuvuoden aikanakin uskonnon elämäntietomustietoon. Nyt kesällä huomio kuitenkin suuntautuu lukuvuoden vaihteeseen, joka onkin paras aika katsomusaineen vaihtamiseen. Oikeus ET-opetukseen on niillä lapsilla, jotka eivät kuulu kirkkoon. Osa kirkkoon kuulumattomista on syystä tai toisesta peruskoulun alussa laitettu uskonnonopetukseen. Korjausliike siihen kannattaa tehdä kodin nykyisen tilanteen ja ajattelun pohjalta. Mitään velvoitetta sitoutua johonkin taannoin tehtyyn ratkaisuun ei ole.

Pedagogisia ja didaktisia ongelmia uskonnosta ET-opetukseen siirtymiseen ei liity, koska katsomusaine on erilainen oppiaine kuin esimerkiksi vieras kieli tai matematiikka, joissa opetus perustuu aiemmin opittuun.

Monen kirkosta eronneen vanhemman vauvana kastettu kouluikäinen lapsi on yhä ev.-lut. kirkon jäsen ja sitä kautta peruskoulun ”pakkouskonnon” opetuksessa. Myös tähän on mahdollista tulla muutoksia, jotka ehtii hyvin hoitaa kesän aikana.

Kouluikäisistä lapsista kirkon jäsenenä on yhä liki 80 prosenttia, mikä on ylisuuri osuus, kun heidän vanhempensa ikäluokassa kirkon jäsenosuus on jo alle 60 %. Lapset on vau-

vakastettu 7–16 vuotta sitten, mutta heitä ei ole erotettu kirkosta, vaikka 740 000 aikuista on eronnut kirkosta 15 vuoden aikana. Mainittakoon, että kirkon mukaan kaste jää voimaan, vaikka lapsi on erotettu kirkosta, joten jos hän itse myöhemmin haluaa liittyä kirkkoon takaisin, uutta kastetta ei tarvita.

Lapsi voidaan erottaa kirkon jäsenyydestä kirjallisella ilmoituksella Digi- ja väestötietovirastoon (ent. maistraattiin) myös yksin, siis ilman että kumpikaan vanhemmista eroaa samaan aikaan, tai yhdessä perheen yhden aikuisen kanssa. Molempien huoltajien allekirjoitus tarvitaan.

Tässä on lomake yhden aikuisen ja lapsen samaan aikaan tapahtuvaan kirkosta eroamiseen: <https://www.eroakirkosta.fi/dynamic/index.php/erolomake?kind=lapset> Ja sama valmiina tulostettavana lomakkeena: <https://www.eroakirkosta.fi/static/erolomakkeet/ero-lapset.pdf>

Heti lapsen kirkosta erottamisen ilmoituksen jälkeen voi tehdä koululle ilmoituksen oppilaan siirtymisestä ET-opetukseen syyslukukauden alussa. Ilmoitus kannattaa tehdä nyt kesäloman aikana, ennen syyslukukauden alkua. Rehtorit tulevat töihin ennen lukukauden alkua.

Erottamalla lapsensa kirkosta ja mahdollistamalla hänelle ET-opetus voivat kirkosta eronneet ei-uskonolliset vanhemmat parantaa oman lapsensa katsomusopetusta ja lisäksi myös muiden lasten oikeuksia. Uskonnonopetuksen keinotekoinen,

ylisuuri rooli kouluissa heikentää uskonnottomien perheiden lasten oikeuksia ja ET-opetuksen asemaa kouluissa. Oppilasmäärän lisääntyminen vahvistaa ET:n asemaa ja opetusjärjestelyjä.

Tietenkin ET-opetukseen voivat siirtyä lapset, jotka ole olleetkaan kirkon jäseniä, mutta ovat syystä tai toisesta aloittaneet uskonnonopetuksessa 1. luokalla. Syynä tähän on usein ollut huonoilta tuntuneet opetusjärjestelyt alimmilla luokilla. Tilanne voi kuitenkin nyt olla parempi ylempillä luokilla, joten vaihto voi ollakin hyvin mahdollinen ja aiheellinen. Oppilasmäärän lisääntyminen vaikuttaa osaltaan tilanteen parantumiseen.

ET:n oppikirjatilanne on parantunut huomattavasti parina viime vuotena uuden opetussuunnitelman myötä. Kuntien tulee luonnollisesti myös hankkia oppikirjat opettajien opetuksen tueksi. Tuleehan kasvavaan aineeseen jatkuvasti myös uusia opettajia, niin luokanopettajiin kuin aineenopettajiin.

Tässä hyvä esittelyvideo elämäntietomustiedosta: <https://www.youtube.com/watch?v=aX9KRQXLY74>

Katsotaan lopuksi myös vuoteen 2021. Nimittäin elokuussa 2021 peruskoulun aloittavat lapset ilmoitetaan kouluun jo tammikuussa 2021. ET:n tunnetuksi teon tarve koskee jo myös ensi vuonna kouluun tulevien perheitä. Suositeltavinta on erottaa vauvakasteesta kirkkoon liitetty lapsi kirkon jäsenyydestä jo ennen kouluun ilmoittamista.

LOIKKA SITOUTTAMATTOMUUTEEN – USKONNOLLISET TILAISUUDET POIS KOULUISTA JA PÄIVÄKODEISTA

Esa Ylikoski

Toukokuussa 2020 peruskouluissa ja lukioissa sekä varhaiskasvatuksessa oli uusi historiallinen tilanne, kun uskonnollisia tilaisuuksia, kuten kirkkojumalanpalveluksia (ns. kevätkirkko, pääsiäiskirkko) sekä seurakunnan edustajan aamuhartauksia ei juurikaan pidetty. Tämä johtui pääosin koronaepidemiasta.

Uskonnon tilaisuuksien poisjättäminen on perusteltua koko lukuvuoden 2020–21 – luultavasti myös koronatilanteen vuoksi, mutta ei vain sen takia. Tästä olisi Opetushallituksen ja kuntien hyvä antaa suositus kouluille ja päiväkodeille lukuvuoden 2020–21 valmisteluun. Oppilaita jaksava ylimääräinen vaiva kahden rinnakkaisen ohjelman järjestämisestä jäisi pois. Rehtori ja opettajat voivat keskittyä kaikille yhteiseen toimintaan.

Ohjeiden antamisen ei pitäisi olla kovin vaikeaa, koska opetussuunni-

telman perusteiden mukaan opetuksen tulee olla ”uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta”. Uskonnonharjoitustilaisuudet eivät kuulu koulun lakisääteisiin tehtäviinkään. Tällaista ohjetta puoltavat siis muutkin kuin koronavirukseen liittyvät syyt.

Opetushallituksen ohjeissa todettiin jo vuonna 2018 koulutuksen järjestäjän voivan päätyä siihen, että lukuvuoden työsuunnitelmaan ”ei sisällytetä uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia”. Sama toteamus on tehty päiväkotien toimikaudesta. Koulutuksen järjestäjiä ovat pääosin kunnat sekä lisäksi yksityiskoulujen ylläpitäjät.

Kun näitä Opetushallituksen ohjeita on tarkoitus uusia, pelkkä toteamus mahdollisuudesta tulisi nyt nostaa vähintäänkin suositukseksi. Parasta olisi antaa selkeä ohje, että oppilaitosten ja päiväkotien toimintaan ei sisällytetä uskonnollisia tilaisuuksia.

Ohjeiden uusimista puoltaa sekin, että ev.lut. kirkon jäsenmäärä laskee ja

kirkon oman tutkimuskeskuksen mukaan vuoden 2019 rippikoululaisista vain 35 % sanoi uskovansa Jumalaan ja 32 % Jeesuksen ylösnousemukseen. Perheet voivat viedä lapsiaan ja nuoret mennä itse uskonnollisiin tilaisuuksiin iltaisin ja viikonloppuisin.

Lukioille tehdään kunnissa uudet opetussuunnitelmat viimeistään elokuulle 2021 valtakunnallisten perusteiden ohjalta. Muutoksia voidaan kunnissa tehdä myös perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmiin – sekä koulujen että päiväkotien käytäntöihin. Tämä tarkoittaa myös vapaa-ajatteliijoille kuntakohtaista toimintaa, yhteyksiä kuntien opetuksen ja kasvatuksen viranomaisiin sekä kyseisen lautakunnan jäseniin.

Tehdään nyt loikka uskonnolliseen ja katsomukselliseen sitouttamattomuuteen! Jätetään uskonnolliset tilaisuudet pois koulujen ja päiväkotien toiminnasta myös korona-ajan jälkeen.

EROAKIRKOSTA.FI-UUTISIA

Jori Mäntysalo

Eroakirkosta.fi-palvelu on luovuttanut Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteelliselle tietoaarkistolle otokset vuosien 2018 ja 2019 eropalautteista. Tietoaarkisto on anonymisoinut ne niin, että tulos on esimerkiksi ”Jumala ei löydy [paikkakunta poistettu] seura-

kunnan kaltaisesta, pelkästään kirkkoherran ja talouspäällikön virkoja pönkittävästä yhteisöstä.” Jo aiemmin on luovutettu suppeampi otos vuosilta 2007–2017. Aineistot ovat käytettävissä tieteelliseen tutkimukseen.

Koronaviruksella ei aluksi ollut vaikutusta erolukuihin. Epidemian jatkuessa luvut ovat selvästi pudonneet, ja huhtikuussa tehtiin käänteinen en-

nätys: eroajia oli lähes 10 % vähemmän kuin vuonna 2015, joka oli heikoin huhtikuun viime vuosikymmenellä. Ikä- ja sukupuolijakaumissa ei näy kovin merkittäviä muutoksia, joten ilmeisesti koko yhteiskunnan hidastuminen näkyy myös meidän tilastoissamme tasan laskuna. Tätä tukee myös se, että kirkkoon liittyminen on vähentynyt suunnilleen samaa tahtia.

MIKSI SUOMESSA TARVITAAN EUTANASIALAKI?

Juha Hänninen

Iso-Britanniasta lähti 43 ihmistä Sveitsiin itsemurhaklinikalle kuolemaan vuonna 2018. Vuosittain 300 ihmistä, jotka sairastavat kuolemaan johtavaa tautia, tekee Isossa-Britanniassa itsemurhan. Se on noin 7 % tehdyistä itsemurhista (lähde BBC).

Suomessa itsemurhan avustamista ei ole määritelty rikoslaisa. Se ei siis ole rikoslain mukaan rangaistavaa, kuten ei ole itsemurhan tekemisenkään. Se ei tarkoita, etteikö avustamiseen voisi kohdistua muun kuin rikoslain mukaisia sanktioita. Etenkin, jos avustaja on terveydenhuollon ammattihenkilö. Monessa muussa maassa, kuten Isossa-Britanniassa, avustaminen itsemurhassa on rangaistavaa.

Voidaan kysyä, onko eutanasiilla ja itsemurhassa avustamisella suurta eettistä eroa. Vai onko kyse enemmän psykologisesta erosta. Kun ihminen itse laittaa kuolettavan aineen suuhunsa sen sijaan, että lääkäri pistäisi aineen suonensisäisesti, jääkö koko vastuu silloin itsemurhan toteuttajalle itselleen? Voitaisiin ajatella, että siinä on jotain vastuun välttelyltä kuulostavaa, kun ihmisen kärsiessä muutoin apuna oleva ammattihenkilö siirtää vastuun kärsivälle potilaalle itselleen.

Kuolemme nykyään yhä pidemmän elämän eleytyämme. Myöskin moni sairaus, joka aiemmin merkitsi nopeaa kuolemaa, on tänä päivänä hoidettavissa. Tai ainakin elämä voi jatkua pidempään kuin mitä aikaisemmin oli mahdollista. Pitkän ja terveen elämän lisäksi osa ihmisistä sairastuu ja elää kivuliaan ja raihnaisen loppuelämän. Elämän loppu voi tulla myös elinkaarivaiheissa.

Saattohoidosta alettiin puhua 1960-luvulla, kun havaittiin yhä useamman ihmisen kokevan vaikean ja kärsimystä sisältävän elämän loppuvaiheen. Siitä tuli lääketieteen ja hoidon vastaus kivuliaaseen kuolemaan. Itsekin olin kehittämässä suomalaisita saattohoitoa 1990-luvun alusta lähtien.

Juha Hänninen

On kuitenkin käynyt ilmeiseksi, että saattohoito ei ole vastaus kaikkeen vaikeaan kuolemiseen. Kipua voidaan pitkälti hoitaa ja samaten monia muita fyysisiä oireita. Moni kuoleva elää vaikean oireilun, elämän merkityksen katoamisen ja pelkän oman kuoleman odotuksen piirissä. On toisinaan tuskaa olla ja vain odottaa ja toivoa, että kuolema lopulta tulisi ja päättäisi kärsimyksiä sisältävän elämän.

Usein keskustelussa eutanasiasta, kuten kuolemasta muutoinkin puhuttaessa, erilaiset pelot, todelliset tai irrationaaliset, nousevat pintaan. Tätä käytetään myös retorisenä keinona. Vedotaan ihmisen pelkoon joutua koneiden ja letkujen armoille eutanasian

puolesta puhuttaessa. Kukapa haluaisi kärsiä suunnatonta kipua täysin toisten avusta ja laitteista riippuvaisena. Jätetään kertomatta, että kipua voidaan hoitaa ja että suuri osa ihmisistä kokee pikemmin helpotuksena ja avun saamisena loppuvaiheen runsaan hoivan.

Eutanasia ja lääkkeellisesti avustettu kuolema (kuolinapu) voivat olla se viimeinen mahdollisuus, jolla ihminen voi omalla päätöksellään lopettaa kärsimystä sisältävän elämänsä. Vaikka meillä on oikeus elämään, ei meillä ole velvollisuutta elää, kun se on liian vaikeaa.

Niissä maissa, joita on jo useita ja joissa avustettu kuoleminen on mahdollista, kuolemantoiheen perustana

on oma toistettu pyyntö silloin, kun kärsimys on sietämätöntä. Sietämätön kärsimys on ihmisen itsensä omalle kohdalleen määrittelemä. Ei ole olemassa universaalia kärsimyksen mitta.

Eutanasiaa ei tulisi säätää rikoslaisa, vaan esimerkiksi potilaslaissa tai terveydenhuoltoa koskevassa lainsäädännössä. Lääkärit eivät ole rikollisia, joten lääkärin toimintaa ei tulisi säädellä rikoslaisa.

Lääkärin tulee olla vakuuttunut potilaan sietämättömästä kärsimyksestä, ja kyseessä on aina yksilöllinen potilastilanne. Arvion tekee yksi lääkäri, ja tällä lääkäriellä on vapaus määritellä tilanne ja sen aiheuttama kärsimys. Lääkärin tulee olla vakuuttunut, että kärsimys tälle potilaalle on sietämätön;

ei ole olemassa universaalia kärsimyksen käsitettä.

Eutanasian säätelyn olisi hyvä tapahtua muussa kuin rikoslainsäädännössä. Myös eutanasian kriteereitä asetettaessa on hyvä pohtia, edellytetäänkö lääketieteellistä tilaa sekä kuinka kriteerit asetetaan. Tuleeko eutanasian toteutusta rajata lainsäädännössä omalääkäri-tyyppiseen toimintaan vai mahdollistetaanko erillinen osaamiskeskus.

Harva itse asiassa haluaa kuolla. Toive saada kuolla syntyy mahdotonmaksu koetusta tilanteesta. Yhtä julmaa kuin on olla hoitamatta ihmisen kipua, on olla ottamatta huomioon ihmisen aitoa toivetta päästä tilanteesta, johon ei ole enää muita ratkaisuja.

Hollanti, Belgia, Kanada, Kolumbia ja Australian Victoria ovat tämän keinon mahdollistamiseen jo päätyneet, ja kymmenessä USA:n osavaltiossa on jo mahdollisuus saada kuolinapu. Portugali ja Espanja ovat seuraamassa samoilla linjoilla. Olisi aika jo Suomessakin mahdollistaa oman kärsimyksensä ratkaisu kuolinavun kautta.

Kirjoittaja on LL, VTK, saattohoidon ja palliatiivisen lääketieteen erityisasiantuntija.

Lisätietoja aiheesta mm. Exitus ry:n nettisivuilta <https://www.exitus.fi/>

KUTSU HELSINGIN SEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY:N KEVÄTKOKOUKSEEN

HYVÄ HELSINGIN SEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY:N JÄSEN,

poikkeustilan vuoksi emme voineet pitää kevätkokousta keväällä.

Uusi ajankohta on torstai 13.8. klo 18:00 alkaen toimitalossamme, Neljäs linja 1 (katutaso).

Toivotamme teidät tervetulleksi.

Kevätkokouksessa käsitellään

- vuoden 2019 toimintakertomus ja tilinpäätös sekä vastuuvapauden myöntäminen hallitukselle,
- päätetään Vapaa-ajattelijain liitto ry:n liittokokousedustajien valinnasta.

Lisäksi keskustelemme liittokokouksen päätösasioista, kuten tavoitteista ja strategiasta 2020–2023.

On mahdollisesta keskustella muistakin yhdistyksen asioista ja toiminnasta.

Esityslista on lähetetty postitse maaliskuussa. Siihen ei ole tehty muutoksia.

HELSINGIN SEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY:N HALLITUS

21.5.2020

Ystävällisin terveisin

Puheenjohtaja Binar Mustafa

Helsingin seudun vapaa-ajattelijat ry:n hallituksen puolesta

URUGUAY, USKONNOTTOMAT JA USKONNONVAPAAUS

- HAASTATTELUSSA MAAILMANPOLITIIKAN PROFESSORI TEIVO TEIVAINEN

Eero Suorsa

Haastattelin helmikuussa puhelimitse Helsingin yliopiston maailmanpolitiikan professoria ja kehitysmaatutkimuksen dosenttia **Teivo Teivaista**. Teivainen on eräs Suomen johtavia Latinalaisen Amerikan asiantuntijoita; häneltä on julkaistu lukuisia aluetta koskevia teoksia, kuten esimerkiksi Perua käsittelevä *Fujimorin Peru: uusliberalismi, liikainen sota ja kehitysyhteistyö* (1999) ja **Maria Mannerin** kanssa kirjoitettu kattava tietoteos *Brasilia* (2016), vain muutamia mainitakseni. Hän on ollut aktiivinen myös kansalaisaktivismien kentällä toimien mm. Attacissa ja venäläisen Pussy Riot yhtyeen puolesta ja toiminut myös vaalitarkkailijana Perussa, Ecuadorissa, Nicaraguassa ja Boliviassa.

Teivainen oli haastattelun aikaan Uruguayssa. Sittemmin Brasiliassa tehdyn polvileikkauksen jälkeen Teivainen palasi koronakriisiin myötä Suomeen.

Kävimme mielenkiintoisen keskustelun Uruguayn suhteesta uskontoon ja katsomusten neutraaliuteen.

1) MITÄ TÄLLÄ HETKELLÄ TEET URUGUAYSSA JA MITKÄ OVAT TÄMÄNHETKISET TUTKIMUSINTRESSIS?

- Minulla on monenlaisia tutkimusintressejä. Yleishankkeenani on pohdita edustuksellisuutta, edustamista ja siihen liittyviä asioita, ennen kaikkea kansalaisliikkeissä täällä Uruguayssa. Seuraan ensisijaisesti suomalaisten metsäfirmojen toimintaa täällä ja niiden vaikutusta demokratiaan ja itse-määräämisoikeuteen. Minua kiinnostaa myös Uruguayn päihdepolitiikka ja suhde uskontoon. Uruguay on hyvin erikoislaatuinen tasavalta, josta katsoen Suomi näyttää joskus paikall-

Teivo Teivainen

ta, jonne liberaalit tasavaltalaiset arvot eivät ole oikein kotiutuneet.

2) NÄYTTÄYTYVÄTKÖ SUOMALAISET METSÄTEOLLISUUDEN YRITYKSET SUOMALAISUUDEN LINSSIN LÄVITSE TAI SUOMEN EDUSTAJINA URUGUAYN MEDIASSA JA PAIKALLISSESSA KANSALAIKESKUSTELUSSA?

- Kyllä näin on, ja näihin yrityksiin viitataan monesti käsitteellä ”suomalaiset” erityisesti UPM:n suhteen, joka on näkyvin metsäalan yritys täällä. Samalla tavalla ei käsitellä esimerkiksi Stora Ensoa, joka mielletään useimmiten ruotsalaiseksi yritykseksi.

3) MILTÄ SUOMEN VALTIONKIRKKO NÄYTTÄYTYY URUGUAYLAISESSA KESKUSTELUSSA?

- Eivät Suomen uskontokysymykset ole sinänsä esillä Suomesta ja suomalaisuudesta puhuttaessa, mutta ajatus siitä, että eduskunta marssii kirkkoon valtiopäivien avajaisten yhteydessä kuulostaa uruguaylaiseen korvaan käsittämättömältä ja oudolta, ja uruguaylaisittain tämä ei tulisi kyseeseen. Vastaavalla tavalla kysymykset uskonnollisten rituaalien käytöstä suomalaisessa koulussa kuulostavat hyvin erilaiselta, ja uskonnon merkitys näyttää hyvin suurelta valtion toiminnan kannalta. Suomessa monet ajattelevat valtion olevan neutraali suhteessa uskontoihin, mutta uruguaylaisittain tämä ei kuulosta ollenkaan neutraalilta.

4) MIKÄ ON USKONNONVAPAUDEN TILANNE URUGUAYSSA LAINSÄÄDÄNNÖN JA KÄYTÄNNÖN OSALTA? IDENTIFIOITUVATKO IHMISET USKONNOTTOMIKSI TAI ATEISTEIKSI?

- Uskonnottomien asema on varmaankin eräs parhaista koko maailmassa. Täällä on varsin selkeä raja valtion ja uskontojen välillä, ja tämä ilmaistaan selkeästi jo vuoden 1919 perustuslaissa. Jos asiasta kysyy, niin kysymyksellä voidaan hieman nauhahtaa ”että eihän täällä mitään sellaisia kysymyksiä ole”. Myös positiivinen uskonnonvapaus on vahva kansainvälisesti katsoen, eli ihmisillä on oikeus ja vapaus harjoittaa uskontoaan ja mitään uskonnollista yhteisöä ei aseteta toisen edelle. Toki katolinen kirkko mainitaan vuoden 1919 perustuslaissa, ja perustuslaissa myös mainitaan tietyistä uskonnollisista yhteisöistä koskevista oikeuksista kuten verovapaudesta. Uruguayn sekularismin erityispiirteenä on myös paikallisten suhtautuminen uskontojen lisäksi neutraalis-

ti myös kaikkiin muihin ideologioihin tai aatemaailmoihin: jos opettaja puhuu koulussa poliittisista näkemyksistään, niin tätä paheksutaan julkisessa keskustelussa.

5) OLIKO URUGUAYSSA KOSKAAN SOTILASJUNTTA VALLASSA, JA VAIKUTTIKO TÄMÄ MITENKÄÄN VALTION KATSOMUSPOLITIikkaan?

- Uruguayssa oli vuosina 1973–1985 vallassa sotilasdiktatuuri, kuten monissa muissa alueen maissa. Uruguayssa ei tapettu yhtä paljon ihmisiä kuin naapurimaissa, mutta vangitseminen ja kidutukset olivat hyvin yleisiä. Vankien prosenttiosuus väestöstä on normaalia suurempi. Uruguayssa vallitsee kuitenkin voimakas keskinäinen kunnioitus erilaisten poliittisten puolueiden välillä, esimerkiksi kukaan ei kyseenalaistanut vaalien tulosta. Myös siirtomaavaltan näyttöä uskonnollisen tilanteen taustalla: Uruguay oli historiallisesti puskurivyöhyke Espanjan ja Portugalin siirtomaahallintojen välissä, ja koska täällä ei ollut merkittäviä luonnonvaroja, Uruguay jäi tietyssä mielessä syrjään Espanjan siirtomaahallinnolta, jolloin myös katolisen kirkon papit eivät levittäytyneet niin laajalle kuin naapurimaissa.

6) KUINKA VOIMAKKAASTI KATOLINEN KIRKKO NÄKYI URUGUAYSSA?

- Kyllä se näkyy, katolinen kirkko on suurin yksittäinen uskonnollinen yhteisö. Kirkossa käynti on kuitenkin hyvin vähäistä ja myös kirkkoon kuuluminen on vähäistä. Tilastoista kuitenkin kiistellään, siis esimerkiksi siitä, montako prosenttia uruguaylaisista on kristittyjä; identifikaatiota on monen asteista, mutta on yleisesti tunnustettua, että täällä on eräs maailman pienin uskonnollisiin yhteisöihin kuulumisen prosentti. Uskonto ei myöskään ole mitenkään erityisen näkyvillä, täällä on esimerkiksi vähän uskonnollisia monumentteja. Eräs viime vuosien kiista koski paavin vierailun jälkeen pääkaupunki Montevideoon pystytettyä isoa ristiä, ja kiista koski sitä, loukkaako näkyvällä paikalla oleva kristillinen symboli paikallista elämänmenoa. Tässä näkyy, että keskustelu Uruguayn suhteesta uskontoon on näkynyt ennen kaikkea katolisen kirkon kohdalla, esimerkiksi afrobrasilalaisen väestön (Brasiliaan tuotujen afrikkalaisten orjien jälkeläisiä, jotka ovat sittemmin siirtyneet Uruguayhin) pystytettyä oman pienemmän

uskonnollisen monumenttinsa Montevideoon ei vastaavaa debattia syntynyt. Helluntailaiset ryhmät ovat kuitenkin lisänneet näkyvyyttään, mutta eivät poliittisesti yhtä voimakkaasti kuin naapurimaa Brasiliassa.

7) KUINKA VOIMAKKAASTI HELLUNTAILAISET OLIVAT BRASILIAN ÄÄRIOIKEISTOLAISEN PRESIDENTIN JAIR BOLSONARON NOUSUN TAUSTALLA?

- Kyllä, he onnistuivat mobilisoimaan äänestäjiä liikkeellä. Helluntailaiset ovat kasvaneet viime vuosina hyvin voimakkaasti, ja heidän pastorensa antavat katolisia virkaveljiään suuremmin ja selkeämmin kehotuksia sen suhteen, minkälaisia äänestyspäätöksiä seurakuntalaisten tulisi tehdä. Myös Brasilian aikaisempi presidentti Dilma Rousseff joutui tekemään vierailuja erittäin konservatiivisiin helluntiseurakuntiin lupailen, ettei aborttilainsäädäntöä höllennetä. Helluntailaiset ovat keränneet paljon kannattajia köyhien parissa. Vaikka pastori saapuisi jumalanpalvelukseen helikopterilla ja viettäisi ylellistä elämää seurakuntalaisten rahoilla, niin seurakuntalaisten silmissä tämä näyttää siinä valossa, että jos tämä on pastorille mahdollista, niin on se myös seurakuntalaiselle mahdollista.

8) ONKO UUSLIBERALISMIN JA KARISMAATTISTEN YHTEISÖJEN, KUTEN HELLUNTAILAISTEN, NOUSUN VÄLILLÄ YHTEYS LATINALAISSESSA AMERIKASSA?

- Itse vältän termin ”uusliberalismi” käyttämisestä analyttisenä välineenä. Mutta kyllähän tietyn tyyppisen kapitalismin leviäminen käy näiden yhteisöjen levittämisen sanoman kanssa.

9) ONKO URUGUAYSSA VAPAAAJATTELIJAIN LIITTOON VERRATTAVIA YHDISTYKSIÄ?

- Termit hiukan vaihtelevat, on niin itseään vapaa-ajattelijoiksi kuin ateisteiksi kutsuvia yhdistyksiä. Järjestöjä on siis monia. Viimeksi Perussa järjestetyssä järjestötapamisessa ei ollut uruguaylaisia osanottajia. Jos uruguaylaisilta kysyy tällaisista järjestöistä, vastaus on ”eihän sellaisia täällä tarvita”, koska uskonnottomien asema on jo nyt niin hyvä.

Haastattelu alkaa olemaan lopuillaan. Jäämme mielenkiinnolla odottamaan, millaista uutta tietoa Teivaisen tutkimusprojektit Uruguayssa poikivat.

AJATUKSIA PERUSSUOMALAISISTA

Jori Mäntysalo

Perussuomalaiset-nimi on ilmeisen harhauttava. "Siniset" ja "Nuivat" tosin toimivat muodollisesti yhtenä puolueena jonkin aikaa, mutta jälkikäteen katsottuna tämä näyttää olleen pikemminkin tekninen vaaliliitto.

Kun siis katsotaan Perussuomalaiset-puolueen toimintaa lähivuosilta, on pohdittava, mikä kertoo nykyhetkestä ja mikä ei. Sinisiin kuuluvan Timo Soinin aborttioikeuden vastustaminen ei välttämättä vastaa nykyisten Perussuomalaisten – "nuivien" – kantaa.

Kristillissosiaalinen, mitä se on?

Vuoden 2018 periaateohjelmansa mukaan Perussuomalaiset on "isänmaallinen ja kristillissosiaalinen puolue". Kiinnostaisi kuulla, miten tämä eroaa vaikkapa kuvitteellisesta "hindusosiaalisesta". Vanhemmassa vuoden 1995 ohjelmassa tätä puretaan auki: "puolue kunnioittaa ihmisten henkilökohtaisia vakaumusta ja näkee kristillisen lähimmäisenrakkauden, ihmisen ja luonnon tasapainon - -". Tämä on tietysti tyhjää puhetta, sillä kukapa ei kannattaisi lähimmäisenrakkautta ja muita yleisinhimillisiä arvoja.

Periaateohjelmassa on kohta, jonka allekirjoitan täysin: "Mikään perinne, asenne tai toimintatapa ei yksinään ole suomalaisen kulttuurin ydin, vaan kulttuurimme on kielen, monien tapojen, arvojen, symbolien ja muiden asioiden ainutlaatuinen yhdistelmä." Täsmälleen näin, myöskään kristinusko ei ole suomalaisuuden välttämätöntä ydintä.

Vaalikonevastoja

Uskonnonvapaus.fi-sivun vaalikoneeseen vastasi PS:n ehdokkaista noin sata. Vain yksi heistä sallisi poikien ympärileikkauksen uskonnollisista syistä ja kaksi ei ottanut kantaa. Tässä PS oli suurista puolueista selvimmän vapaa-ajattelijoiden kannalla.

Meille mieluisin kanta oli myös jumalanpilkkalain kumoaminen, jota kannatti 58 % kun eduskuntapuolueiden mediaani oli 50 %. ET-opetuksen avaaminenkin sai 71 % kannatuksen, joskin alle 50 prosentin jäi muistakin puolueista vain Kristillisdemokraatit.

Valtionkirkkojen verotusoikeutta ei halunnut poistaa enemmistö vastanneista ehdokkaista missään isossa puolueessa. Nykytilan säilyttäisi perussuomalaisista 57 %, mikä on muihin verrattuna melko hyvä luku. Erikoisuutena yksikään PS:n ehdokas ei halunnut laajentaa verotusoikeutta pienuskonnoille.

Henkilöitä

Puheenjohtaja **Jussi Halla-aho** itse kirjoitti vuonna 2003 "en usko Jeesukseen enkä muihinkaan menninkäisiin". Vuoden 2019 kirkkopäivillä kanta oli kovin toisenlainen: "Näitä kantoja ei tule ymmärtää kristinuskon vastaisiksi, päinvastoin. Minulla henkilökohtaisesti ei ole jumalasuhdetta, mutta vallitseva kehitys on auttanut minua ymmärtämään aiempaa paremmin kristillisen perinnön merkityksen ja roolin niin itsessäni kuin siinä yhteiskuntamuodossakin, jonka osa olen."

EU-edustaja **Laura Huhtasaari** tunnetusti on kreatiivisti. Puolueen varapuheenjohtaja Riikka Purra sen sijaan kysyy twitterissä esimerkiksi kirkkoon viitaten "Kuka tuolle instituutiolle vielä maksaa veroja?" Vaihtelu tuntuu suuremmalta kuin ehkä missään muussa puolueessa.

Maahanmuutto, uskonto ja isänmaa

Valtionkirkkoa ja valtaviiran kristinuskoa puolustettiin aikanaan tulppana esimerkiksi mormoneja tai Jehovan todistajia vastaan. Sama argumentti – joka on vähän kuin jakaa kannabista kaikille toivoen sen estävän heroiinin käytön – on käytössä edelleen, vaaraksi vain on vaihdettu islam. Omasta mielestäni tämä näkyy selvimmän juuri perussuomalaisissa.

Ehkä koomisin esimerkki tästä on kansanedustaja Anu Turtiaisen kirjoitus tältä vuodelta: "Minä en sekoita Jeesuksia tähän asiaan. Puhun ja puolustan perinteisiä kristillisiä arvoja - -". Useimmat muut osannevat jotenkin linkittää Jeesukset ja kristilliset arvot.

Perussuomalaisista useampi on vahvasti tukenut koulujen kytköstä uskontoon, eräänä esimerkkinä kansanedustaja Leena Meri viime joulukuussa. Oma vaikutelmani on, että näissä halutaan suojata kuvitteellista "oikeaa suomalaista kulttuuria" vaikeasti hahmotettavaa vihollista vastaan. Epäilen ettei kirkossa itse käy monikaan niistä, jotka haluavat koulun vievän lapset jumalanpalvelukseen.

Ja mitä tulee kantaan maahanmuuttajista, lienee usemmallakin edustajalla jäänyt lukematta ainakin 2. Moosoksen kirja. Siinä kun todetaan myös "Älä sorra muukalaista; olettehan itsekkin olleet muukalaisina Egyptissä ja tiedätte, mitä on elää vieraassa maassa muukalaisena."

Kirjoitussarjassa kommentoidaan puolueita suurimmasta pienimpään. Seuraavana vuorossa Kokoomus.

VAPAA-AJATTELIJAIN LIITTOKOKOUS SIIRTYI SYYSKUULLE

Esa Ylikoski

Koronaepidemiaan liittyvien poikkeustoimien johdosta kesäkuulle suunniteltu sääntömääräinen liittokokous päätettiin siirtää syyskuulle. Kokous pidetään 26–27.9. Jyväskylässä. Yhdistyksen valitsevat edustajiaan kokoukseen, yksi edustaja alkavaa 50 jäsentä kohden, kuitenkin enintään 7 edustajaa.

Liittokokous käsittelee sääntömääräisten asioiden lisäksi liiton sääntömuutosta. Sääntöesitys on ennakotarkastettu PRH:ssa, joten se on mahdollista ottaa käyttöön soveltuvin osin heti hyväksymisensä jälkeen kokouksen jatkotyöskentelyssä. Sääntöesitys oli vuonna 2019 lausuntokierroksella yhdistyksissä.

Sääntömääräisiin asioihin kuuluvat kolmivuotiskertomus sekä vuoden 2019 toiminta- ja tilikertomus ja vastuu-

vapauden käsittely. Tulevaisuuteen tähtäävät liittokokouksien esitysten käsittely, henkilövalinnat sekä Tavoitteet ja strategia 2020–2023 -asiakirja, jonka luonnosversioita on ollut jäsenkeskustelussa ja yhdistyskäsittelyssä tammikuusta 2020 alkaen. Luonnos on kehittynyt huomattavasti lehtemme viime numerossa julkaistusta versiosta.

Liittokokous valitsee liiton puheenjohtajan ja muut liittohallituksen jäsenet ja varajäsenet sekä liittovaltuuston puheenjohtajan ja muut jäsenet sekä varajäsenet.

Yhdistykset ja niiden jäsenet voivat tehdä liittokokoukselle esityksiä, ja ne käsitellään omassa työjärjestyskohdassaan. Esitykset pitää lähettää viimeistään 60 vuorokautta ennen kokousta liittohallitukselle, jonka tulee antaa niistä lausuntonsa 30 vuorokautta ennen kokousta ja lähettää ne esitysten kanssa yhdistyksille ja sitä kautta kokousedustajille tiedoksi.

TULEVAA POHTIMASSA

Jape Lovén

Kevät on ollut aikaa, jolloin on monet totutut asiat olleet toisin. Poikkeustila, jonka maan hallitus julisti, pysäytti järjestöjen aktiivisen toiminnan kuin seinään. Ei enää kokoontumisia ja tapahtumia. Sähköisiä etäkokouksia ja yhteysongelmia.

Yhdistystoiminta kärsii tästä merkittävästi. Esimerkiksi Helsingissä VABAarit, Maailma kylässä-festivaali, Helsinki Pride ja tietysti yhdistyksen kevätkokouskin on peruttu tai siirretty. Tämä toistuu joka puolella maata. Tänä aikana on kenties hyvä kuitenkin pohtia ja ideoida tulevaa aikaa.

Vapaa-ajattelijain liitollekin tämä osui ikävään kohtaan. Kolmen vuoden välein pidettävä liittokokous jouduttiin siirtämään kesäkuulta syyskuulle. Kokouksessa päätämme sääntömuutoksesta, henkilövalinnoista ja sokerina pohjalla liiton strategiasta. Tärkeää on myös eri puolilla maata toimivien vapariaktiivien tapaaminen. Nyt on siis keskeytettävä pohtimaan, mitä seuraavaksi.

Olen pohtinut itsekkin tulevaa. Pohdinnoissani olen päätenyt siihen, että saadaksemme tuloksia on meidän vapareiden oltava leppoisia ja mukavia julkisuuskuvaltamme. Mitä helpommin olemme lähestyttävissä, sitä helpompi esim. uskonnon osalta välinpitämättömien on samaistua joukkoomme, siis liittyä jäseneksi.

En tarkoita tällä kantojemme lieventämistä, mutta kaiken julkisuuden positiiviseksi kääntämistä mahdollisuuksien rajoissa. Maallisina ihmisinä ovat humanistinen näkökanta, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo vahvuutemme. Uskonnolliset joukot kun katsovat kaikkea aina oman uskontonsa lasien läpi.

Ja työtä riittää. Tämä ilmenee kaikkialla yhteiskunnassa. Opetuksessa, varhaiskasvatuksessa, työelämässä, yhteis-

kunnan tuissa, hautaustoimissa ja nyt viimeisimmäksi kokoontumisvapaudessa. Mitä suurempi on joukkomme, sitä painavampi on viestimme.

Tämän vuoksi jäsenhankintatyö on tärkeää liiton elinvoiman ja vaikutusvallan kartuttamiseksi. Jos haluamme olla merkittävä keskustelukumppani yhteiskunnassa, on nuppi-luku se, johon usein tuijotetaan. Itse näkisin meidät mielellään kuultavana ja huomioonotettuina yhteiskuntamme päätöksenteossa vielä nykyistä laajemminkin.

Onko sillä sitten merkitystä? Mielestäni on. Sillä esimerkiksi, kun koronakriisin laskun aika tulee, leikkauslistoja viriteltäessä on helppo nähdä, ettei se tule osumaan kirkkojen valtiolta saamaan tukeen. Samaan aikaan kansalais- ja kulttuurijärjestöjen tuet saattavat leikkautua laajasti. Tietoa ei vielä tästä tietenkään ole, mutta uhka on olemassa peilaten menneisyyteen.

Liittokin sai vasta ministeriön tuen takaisin. Nyt kuitenkin raha on nousemassa keskusteluun kaikessa, mitä päätetään yhteiskunnassa. Raha on taas asia, joka vaikuttaa järjestöjen toimintakykyyn. Ei voi osallistua tapahtumiin, saati järjestää niitä, eikä painaa esitemateriaalia, ellei ole varaa niihin. Liiton tilanne on ollut nyt hyvä, kiitos hallituksen aktiivisen ja viisaan toiminnan, mutta tulevaisuudessa haasteita riittää.

Lopuksi totean vielä, etteivät Vaparit mihinkään häviä: toimintamme jatkuu ja yhdistykset toimivat, kunhan saavat luvan toimia. Syksyllä tavataan yhdistysten edustajien liittokokouksessa. Hyvää terveyttä ja kesää kaikille lukijoille!

Kirjoittaja toimii Vapaa-ajattelijain liiton liittovaltuuston puheenjohtajana

KOTKAN VAPAA-AJATTELIJAT 90 VUOTTA

Julkaisemme otteita yhdistyksen puheenjohtajan Liisa Taskisen avauspuheesta Kotkan vapaa-ajattelijain 90-vuotisjuhlaseminaarissa. Perustuslain kehityksen tarkastelun jälkeen hän kiinnitti huomiota ensimmäiseen uskonnonvapauslakiin, joka tuli voimaan 1.1.1923.

Liisa Taskinen

Vuoden 1923 uskonnonvapauslain 10 § antoi mahdollisuuden perustaa yksityinen hautausmaa, hautasija ja ruumiinpolttolaitos. Pykälä sääti kirkkoon kuulumattoman henkilön hautaamisesta evankelisluterilaisen seurakunnan hautausmaahan maksettavan asianmukaisesti määrätyn taksan mukaan. Ja edelleen: ”Jos evankelisluterilaisen seurakunnan alueella asuu huomattava määrä seurakuntaan kuulumattomia, voi valtioneuvosto seurakunnan pyynnöstä velvoittaa heidät perustamaan eri hautausmaan.”

Uskonnonvapauslaki ei poistanut valtiokirkkojärjestelmää. 1920-luvun ilmapiirissä kirkkoon kuulumattomat joutuivat kamppailemaan oikeuksistaan. Syntyi tarve perustaa järjestö ajamaan uskonottomien oikeuksia, ja niin syntyi Kotkan ja sen ympäristön kirkosta eronneiden yhdistys, ensimmäisenä Suomessa.

Oman hautausmaan perustaminen tuli pian ajankohtaiseksi, ilman valtioneuvoston velvoitettakin. Näin myös Suomen ensimmäinen vapaa-ajattelijoiden hautausmaa sai alkunsa. Ensimmäinen hautaus tapahtui vuonna 1931.

Kotkan vapaa-ajattelijoiden hautausmaa Parikalla on tarjonnut viimeisen leposijan yli 2000 vainajalle. Yhdistyksemme kunniatehtävä on hoitaa

hautausmaata hyvin. Se onkin toteutunut, pääosin talkoovoimin.

Toinen yhdistyksemme kunniatehtävä on ylläpitää ja kunnostaa entisen puheenjohtajamme, kalastaja Aarne Yrjösen testamenttilahjoitus, kalastajatila Vapaaranta Viikarin saarella. Se on aarre, joka antaa paljon mahdollisuuksia monenlaiseen käyttöön. Väähäisillä resursseillamme kunnostustyö on saatu alkuun. Kutsummekin kaikkia kiinnostuneita tutustumaan Vapaarantaan ja, niin halutessaan, osallistumaan talkootyöhön.

Vapaa-ajattelijoiden liitto on uskonottomien etujärjestö. Uskontokuntiin kuulumattomien määrä kasvaa koko ajan. Tämä ei kuitenkaan näy Vapaa-ajattelijoiden liiton jäsenyhdistyksen jäsenmäärässä, ei Kotkassa eikä muualla Suomessa. Muutenkin melkein mikä tahansa perinteikäs järjestö kokee samaa – aktiivijäsenistö vanhennee, eikä uutta sukupolvea tule tilalle. Elämme kovin yksilökeskeistä aikaa. Työelämän kiristymisenkin lienee vaikeuttava tekijä. Onko siis vapaa-ajattelijoiden järjestölle vielä tarvetta?

Loppusyksyn mediakohu eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen linjauksesta, jonka mukaan koulun joulujuhlaa ei saa järjestää kirkossa, osoittaa, että meitä tarvitaan. Kun kahden merkittävän puolueen puheenjohtaja ymmärtää tahallaan väärin linjauksen ja tuo näyttävästi julki populistiset kantansa, ja kun seuraavaksi syntynytä kirjoittelua yleisönosastoissa ja tekstariportalilla, on

ainoa johtopäätös, että valistustyö on tarvetta.

Kun sekoitetaan joulujuhla ja joulukirkko, kun edelleen koulun arkeen tuodaan uskonnollisia tilaisuuksia ja juhlaan uskonnon harjoittamisen elementtejä, kun keskivertokansalaisen mielipide on ”mitä pahaa joulukirkkossa on”, on asioita selvennettävä. Suoranaista vihapuhetta lähentelevää kirjoitteluaakin on paikkakunnan lehdisnäkyneenä – ainakin tekstariportalille lipsahtanut.

Hautausoimi on yhteiskunnallinen tehtävä. Valtio on delegoinut hautausoimen sekä osin eräitä väestökirjanpitoa tehtäviä evankelisluterilaiselle kirkolle. Kirkko saa 116 miljoonaa euroa vuodessa, ja se jakaa rahoitusta seurakuntien hautausmaille kunkin alueen asukasluvun, ei kirkon jäsenmäärän mukaan. Muut hautausoimia harjoittavat yhteisöt, kuten Kotkan vapaa-ajattelijat, eivät saa osaansa tästä. Osaltamme pyrimme korjaamaan tilannetta.

Vapaa-ajattelijoihin kuuluu monenlaisia ihmisiä, monenlaisia ajatuksia ja näkemyksiä. Kaikkia yhdistää tiedepohjainen maailmankuva, humanistinen elämänkatsomus ja etiikka. Olemme puoluepoliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö. Edistämme suvaitsevaisuutta ja kaikkien ihmisten yhdenvertaisuutta, yhdenvertaisuuslain hengessä.

Kirjoittaja on lääkäri ja Kotkan vapaa-ajattelijain puheenjohtaja

USKONNOTTOMIEN PULMIA SAATTO- JA HOIVAKODEISSA

Perinteisesti kirkon papeilla on ollut tietty rooli vanhusten ja vakavasti sairaiden hoitoon liittyen. Tänäpäin kuitenkin noin 25 % vanhuspotilaista ja vainajista (Turussa) ei kuulu kirkkoon. On myös tunnettua, että huomattava osa kirkkoon kuuluneistakaan eivät ole uskonnollisia.

Saatto- ja palliatiivisessa hoidossa olevalla potilaalla ja hänen läheisillään on usein tarvetta saada lääketieteellisen hoidon lisäksi myös psykososiaalista ja psykiatrista tukea. Uskonottomalle tuen tulisi tietenkin perustua alojen asiantuntijoihin eikä pappeihin. Papin käyttäminen on usein loukkaavaa ja ahdistavaakin, myös vaikka papillakin saatetaan olla aloilta lisäkoulutusta.

Tieteelliseen maailmankuvaan ja asiantuntemukseen luottavan uskonottoman potilaan ja toisaalta papin eksistentiaaliseen keskustelulla ahdistavassa tilanteessa on harvoin onnistumisen edellytyksiä. Käytäntö kuitenkin on usein, että hoitolaitoksella ja sairaalalla on kirkon kanssa sopimus, jonka mukaan kirkko maksaa pappien palkan. Näin papin käyttö uskonottomienkin ”tukemisessa” voisi tulkita olevan hoitokodin tai sairaalan taloudellisen edun mukaista.

Jonkinlaista kehitystäkin on tapahtumassa:

Sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijaryhmän loppuraportti (2019:68) ”Suositus palliatiivisen hoidon palveluiden tuottamisesta ja laadun parantamisesta Suomessa” käsittelee mm. yllä mainittua tasa-arvo-ongelmaa määrittelemässään laatukriteereissä mm:

- ▶ Kriteeri 3: Asiakas kokee saaneensa tarvitessaan apua fyysisiin, psyykkisiin ja psykososiaalisiin sekä eksistentiaalisiin tarpeisiinsa.
- ▶ Kriteeri 17: Oman vakaumuksen mukainen psykososiaalinen ja eksistentiaalinen tuki on saatavilla asiakkaille.

Asiantuntijaryhmässä olivat yliopistolliset keskussairaalat vahvasti edustettuina, ja toiveena lienee, että julkisen hoidon osalta asia paranee. Jäljelle jää yksityisen sektorin kehittäminen ja valvonta.

Vanhusten hoitokodeissa sosiaalinen kanssakäyminen esim. viikonlopon ja ”pyhien” ohjelmien osalta perustuu edelleen laajasti uskontoon. Uskonnoton valitsee silloin helposti huoneensa yksinäisyyden osallistumisen tilalle. Ohjelmien monipuolistaminen siten, että kaikki asukkaat saadaan mukaan ainakin jonkun aihepiiriin tapahtumaan, olisi tärkeätä.

Uskonottoman potilaan ja papin kohtaamisen takana voi myös olla se, että elämänkumppani tai läheiset ovat uskonnollisia. Läheisen pyyntö tai hoitohenkilökunnan mielipide ei ole riittävä syy osoittaa potilaalle pappia. Uskonottoman potilaan kohdalla vain hänen oma-aloitteinen pyyntönsä saada tavata pappia olisi riittävä syy.

Omaisten mahdollinen riitatilanne syntyy/jatkuu liian usein vielä kuoleman jälkeenkin. Omaiset saattavat olla vainajan kanssa tai keskenään eri mieltä esim. hautaustavasta, vaikka hautauslaki toteaa selkeästi, että nimenomaan vainajan katsomusta ja toivomuksia tulee kunnioittaa.

Potilaan olisi tietenkin syytä tehdä ajoissa testamentti hautaustavasta, omaisuudesta, ja ehkä hoitotahdosta ja elinluovutustahdosta (testamenttikaavakkeita löytyy webbisä, Turun vapaa-ajattelijoiltaakin voi pyytää). On siis arvokasta, jos hoitolaitoksen sosiaalityö neuvoo tai ohjaa potilasta neutraalilla tavalla testamentin tekoon, jos sellaista ei ole aikaisemmin tehty.

*Stig-Göran Lindqvist
Turun vapaa-ajattelijat ry*

PIIRTEITÄ KOLMIVUOTISKAUDESTA 2017–2020

Esa Ylikoski

Liittokokous kesäkuussa 2017 Oulussa käsitteli sääntömääräiset asiat, myös Tavoitteet ja strategian vuosille 2017–2020. Sillä linjalla on toimitu, ja nyt ollaan kehittämässä vastaavaa asiakirjaa vuosille 2020–2023. Kokous päätti myös sääntöuudistuksesta tarkoituksenaan liiton uudet säännöt vuonna 2020. Sääntötyöryhmä sai luonnoksen järjestökäsittelyyn maaliskuussa 2019, ja nyt PRH:n tarkastama esitys liittokokoukselle on valmiina.

Vuosi 2017 oli Vapaa-ajattelijain liiton 80-vuotisjuhluvuosi. Isoja juhlatilaisuuksia ei järjestetty, vaan liittovaltuuston syyskokous toimi työn merkeissä juhlatilaisuutena, jossa pidin 80-vuotisesitelmän.

Toimialamme lainsäädäntöön on saatu varsin vähän uudistuksia. Eduskunta kuitenkin poisti ehtoollisviinin verovapauden vuonna 2017 alkoholilain yhteydessä kirkon vastustuksesta huolimatta. Asia oli noussut käsitteilyyn Vapaa-ajattelijain liiton aloituksesta.

Vuonna 2017 tuli voimaan tuomarin neutraali vakuutus, jota käytetään

myös ministerien astuessa virkaansa. Valtioneuvoston kanslia jarrutti sen käyttöönottoa, joka kuitenkin alkoi 2018. Sipilän hallituksen keho esitys ministerin valasta/vakuutuksesta jäi perustuslakivaliokuntaan ennen 2019 eduskuntavaaleja. Esitämme ministerielle, virkamiehille ja varusmiehille katsomuksellisesti neutraalia velvoitautumista.

Vauvojen kirkkoon liittämisen edellytykseksi tuli 1.3.2017 molempien vanhempien lupa. Valtio on tiedottanut asiasta huonosti, sillä talvella 2020 ministeriön ja kuntien nettisivuilla oli vanhentunutta tietoa. Kirkollisten kasvuosuus on vähentynyt vuosi vuodelta ollen nyt noin 62 prosenttia.

Toimintamme uskonnollisten tilaisuuksien lopettamiseksi päivähoidossa ja peruskoulussa on saanut vahvistusta. Perusopetuksen ja lukion opetus suunnitelman lisäksi myös varhaiskasvatuksen perusteisiin tuli määräys, jonka mukaan opetuksen ja kasvatuksen tulee olla ”uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton”. Liitto ja yhdistykset toimivat sen saamiseksi käytäntöön.

Kunnat hyväksyvät opetus suunnitelmat ja varhaiskasvatussuunnitelmat valtakunnallisten perusteiden

pohjalta, samoin yksityisten koulujen ja päiväkotien ylläpitäjät. Niiden päivittämiseen kiinnitetään huomiota vapaa-ajattelijain yhdistyksissä. Lukion opetus suunnitelmien laadinta tähtää elokuuhun 2021. Myös oppilaitosten yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien päivittämiseen tulee kiinnittää huomiota.

Opetushallituksen ohjeissa 2018 mainittiin ensimmäistä kertaa, että koulutuksen ja kasvatuksen järjestäjät voivat päätyä siihen, ettei uskonnollisia tilaisuuksia ja toimituksia järjestetä lukuvuoden työsuunnitelmassa määriteltynä työaikana eikä varhaiskasvatuksen toiminta-aikana. Tämä maininta tulisi nostaa suosituksiksi, koska opetuksen ja kasvatuksen suunnitelmien mukaanhan opetuksen ja kasvatuksen tulee olla ”uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton”.

Viime vuonna oli ilahduttavasti havaittavissa, että uskontokuntaan kuuluvien vanhempien omaehtoinen yhteistoiminta koulujen ja päiväkotien syrjiviä käytäntöjä vastaan aktivoitui mm. vanhempien perustamassa facebook-ryhmässä. Vertaistuen lisäksi tapauksia todellisuudesta on listattu ja saatettu viranomaisien tietoon.

Myös Kantelupukin toiminnalla on ollut tärkeä rooli.

Erityisen aktiivisesti toimimme lukiolain valmistelun ja säätämisen yhteydessä elämäntiedon avaamiseksi kaikille valittavissa olevaksi aiheeksi. Kesäkuussa 2018 eduskunnan äänestyksessä ponsi ET:n avaamisesta lukiossa ja peruskoulussa sai vasemiston, vihreiden, SDP:n ja RKP:n vähemmistön tuen, mutta se hylättiin silloisen hallitusrintaman sekä kristillisten, perussuomalaisen sekä RKP:n ryhmän enemmistön äänin.

Liitto antoi kolmivuotisella toimikaudella 2017–2020 noin 30 erilaista kannanottoa ja lausuntoa. Usein niistä tehtiin lehdistötiedote. Lausuntojen kohteena olivat useat eri ministeriöt, valtioneuvoston kanslia sekä Opetushallitus. Lausuntoja on annettu sekä pyydettyä että oma-aloitteisesti.

Lausuntojen lisäksi annoimme ennakko- ja kehittämissuhteita ja kannanottoja eri ministeriöiden säädösvalmistelutyötä tekeville työryhmille. Kannanotot on lähetetty eduskunta-puolueille laidasta laitaa. Keskustan ohjelmakeskusteluun viestitimme Sateri Alkion kannanotosta kirkon ja valtion erottamisen puolesta. Kannanotot ja lausunnot on julkaistu liiton nettisivuilla.

Vuosi 2019 oli vaalivuosi, ja liiton ylläpitämällä uskonnonvapaus.fi-sivulla oli vaalikone, johon vastasi aiempaa enemmän ehdokkaita ja käyttäjiä. Muutenkin sivuston kävijämäärät ovat lisääntyneet ja sisältöä päivitetään jatkuvasti. Lähetimme hallitusohjelmataivoittemme puolueille ennen vaaleja ja vaalien jälkeen yhdessä Humanistiliiton kanssa, mutta vuonna 2019 muodostetun hallituksen ohjelmaan ne eivät kuitenkaan päättyneet.

Helmikuussa 2017 järjestimme yhdessä Humanistiliiton kanssa ensimmäisen kerran eduskunnan väelle tunnustuksettomien juhlatilaisuuden ennen valtiopäivien avajaisia. Tätä on jatkettu 2018, 2019 eduskuntavaalien jälkeen sekä 2020. Viiden kansanedustajan tehtyä aloitteen tilaisuuksien virallistamisesta puhemiesneuvosto asetti syksyllä 2019 juhlamenotoimi-

kunnan tehtävänsä myös tunnustuksettomien tilaisuuksien asema.

Olemme myös osallistuneet uskontojen ja katsomusten yhteisymmärrysviikolle helmikuun alussa.

Kansainvälisessä toiminnassa järjestimme maaliskuussa 2017 Humanistiliiton kanssa Helsingissä englantilaisen seminaarin katsomusvapauden tilanteesta Pohjoismaissa sekä pohjoismaisten järjestöjen yhteistyökokouksen. Vuonna 2019 pohjoismaiset liitot hakivat ja saivat myönteisen päätöksen järjestää kansainvälinen suur tapahtuma World Humanist Congress 2023 Kööpenhaminassa.

Osallistuimme vuosittain pohjoismaisiin sekä Euroopan ja kansainvälisen liittomme kokouksiin. Olemme jäsenenä Kansainvälisessä humanistiliitossa (Humanists International) ja Euroopan humanistiliitossa (European Humanist Federation). HI on julkaissut tietoa eri maiden tilanteesta Ajatuksen vapaus -raportissa. Kampanjasivusto jumalanpilkkalakeja vastaan tukee toimintaa Suomessakin.

Osallistuimme kansainvälisen Rationalistiliiton konferenssiin 2018 Helsingissä ja 2019 laivalla. Esitysten aiheina olivat uskonnottomien syrjintä otsikolla ”Is there discrimination against Non-Religious Persons in Finland?” ja laivaseminaarissa ”Sexual Rights and Secularism”. Alustin uskonnottomien tilanteesta 2018 myös Metzissä, Ranskan vapaa-ajattelijain kansainvälisessä symposiumissa.

Jäsenyhdistyksiä liitossa on nyt 20. Yhdistysten henkilöjäsenten määrä on liittokokouksella pyydytyn melko vakaana. Jäsenyhdistykset tilittivät vuodelta 2019 liittomaksuja yhteensä 1336 henkilöjäsenestä; vuodesta 2017 on vähennystä 28. Yhdistyksiin tuli toimikaudella kuitenkin varsin paljon uusia jäseniä samalla, kun jäseniä on kuollut, eronnut tai tullut erotetuksi jäsenmaksurästien vuoksi. Muutokset yhdistysten jäsenmäärissä olivat yleensä pieniä. Suurin nousu oli Helsingin, Tampereen ja Joensuun vapaa-ajattelijoissa.

Liitto on voinut antaa taloudellista tukea paikallis-, puhuja- tai hautausmaatoimintaan hakemuksesta monille yhdistyksille. Toimikaudella olen saanut vierailta ja pitää alustuksia Forsan, Joensuun, Kajaanin, Keski-Suomen, Raision, Rovaniemen, Satakunnan, Tampereen ja Turun yhdistyksissä Helsingin seudun vapaa-ajattelijain toimintaan osallistumisen lisäksi ja aiempina vuosina myös Kemin, Keski-Uusimaan, Kotkan ja Oulun yhdistyksissä.

Yhdistysten jäsenten tapaamisista on ollut Porin Jumalattomilla kesäpäivillä sekä Turun epäpyhäinpäivänä 2018. Liitto järjesti 2019 Tampereella toimintaseminaarin, johon osallistui 45 yhdistysaktiivia eri puolilta maata. Seminaarissa käsiteltiin liiton sääntöuudistusta, henkisen tuen antamisen perusteita sekä kouluyhteistyötä. Tutustuttiin Tampereen yhdistyksen toimintaan.

Yhteiskunnan maallistumiskehitys on edennyt vuosina 2017–2020: uskontokuntaan kuulumattomien sekä siviilivihkimisten osuudet ovat nousseet, kirkkoon kuulumisen ja sen jäsenyyteen kastamisen osuudet puolestaan laskeneet.

Olen ollut Vapaa-ajattelijain liiton luottamustoimisena pääsihteerinä yhdeksän vuotta eli kolme kolmivuotiskautta. Kahden ensimmäisen kauden aikana olin töissä Humanistisessa ammattikorkeakoulussa, ja liitossa oli palkattuna ensin projektikoordinaattori ja sitten toiminnanjohtaja. Päätyväällä kaudella liitolla ei ole ollut palkallista toimihenkilöä, ja olen eläkkeelle siirtynytäni hoitanut pääsihteerin tehtävien lisäksi vapaaehtoistyöpohjalta myös aiemmin työntekijöiden hoitamia työtehtäviä. Tämä on osaltaan myötävaikuttanut liiton taloudellisen tilanteen parantumiseen verrattuna aikaisempiin toimikausiin. Käytännössä tehtävät ovat liikaakin kasaantuneet hoidettavakseni, missä on myös omaa vikaa. ”Aikansa kutakin, sanoi passi kun päätti leikattiin.”

Kiitän kaikkia toiminnasta ja yhteistyöstä.

PANDEMIAN HENGELLISTÄMINEN

Yki Räikkälä

Uskonnot ovat yhdistelmä toiveajattelua, fatalismia, masokismia – ja vahingoniloa. Uskonnoissa onkin mukana se ilkeä eetos, että kelvottomat ja jumalattomat ansaitsevat hirveän rangaistuksen. Vähintään kadotuksen, kuten jotkut häveliäästi helvetin eufemisoivat. Raamattu on täynnä hirmuisia vitsauksia, joita Herra omilleen ja omiensa vihollisten päälle on langettanut. Raamatussa puhutaan viimeisistä ajoista ja luvataan taivasten valtakunnan olevan lähellä. Itse asiassa lopun piti koittaa jo Jeesuksen sukupolven aikana. Lopun aikoja ja maailmanloppuja odottavan aika on pitkä.

Luonnonkatastrofit ja pandemiat on aina hengellistetty. Yhteisöjä koetelleita katastrofeja poppamiehet ja saarnaajat ovat alituisen julistaneet rangaistuksiksi. Näin vielä vuonna 2020. Monet korkeasti koulutetutkin katsoivat koronan olleen Jumalan puhuttelu. Meidän parhaaksemme. Hiljitymmätkin totesivat, että ”emme ole koskaan olleet niin lähellä Jeesuksen paluuta kuin juuri nyt olemme”. Eräs pastori totesi: ”Jumalan sallima kulkutauti raivoaa. Meitä kutsutaan rukoukseen ja parannukseen.” Siis täällä Suomessa.

Monen uskovan on silti vaikea selittää itselleen, miksi kaikkivoipa ja hyvä Jumala antaa luonnonkatastrofin tai kouluampumisten tapahtua. Miksi viattomat lapset saavat kärsiä? Miksi kaikki pandemiat satoine miljoonine uhreineen? Miksi korona tappoi sadat tuhannet? Uskonnot ovat myös selitys selittämättömälle. Siksikin katastrofe-

ja on selitetty Herran merkinä lopun ajoista. Saarnaajat ja TV-pastorit julistavat hehkuvin silmin Jumalan kosta ja helvetin kauhuja uskottomille. Sanoma on selvä: ”Anna Herra vihasi langeta jumalattomien päälle.” Kohta sinetit aukaistaan ja neljä Ilmestyskirjan ratsumiestä vapautetaan... Tämä toistuu katastrofista toiseen. Kenttäpiispa Pekka Särkiö vertasi Kotimaa24 -blogissaan 10.4. koronaa Ilmestyskirjan ruttoa tuovaan ratsastajaan. Hänkin totesi, että koronakriisi ei ole ihmisen hallinnassa ja että tämä on kutsu palata Jumalan yhteyteen. Patmos-säätiön Pasi Turunen käytti 6500 merkkiä blogissaan ”Koronavirus tuli. Missä Jumala?” todistaessaan, että korona on syntiinlankeemuksen syytä, mutta Jumala silti välittää!

Uskon paradokseja on, että rukoukseen Herralta pandemian väistymistä,

mutta sama Herra Kaikkivaltias sallisen. Miksi Herra kaikkietävyyydessään loi tappavat virukset. Espanjantauti lienee raamatullisessa katsannossa Jumalan suurin joukkomurha, uhreja 50 ja 100 miljoonan välillä. Historian mittaan on ollut useita pandemioita, mutta tietoa niistä on varsin vähän. Eipä niistä puhuta Raamatussakaan, joka ei tosin oikein muuta tiedä kuin Levantin ja Egyptin. Ja Israelin 40 vuoden vaelluksen erämaassa, vaikka alue oli koronaeristetyn Uudenmaan kokoinen.

Jos koronaa ajattelee Jumalan puhutteluna, niin Herran silmissä olivat varsin katoliset, muslimit ja amerikkalaiset pahimpia syntisiä. Eurooppalaisista maista liberaaleille pohjoismaille, Japanille ja Etelä-Korealle Herra valisti kasvonsa. Toisin oli vaikkapa Haitin maanjäristyksen tai tapaninpäivän 2004

tsunamin kanssa, jotka saarnaajien mukaan olivat Herran kostoja tietyille syntisille, kuten ruotsalaisille homouden synnistä. Eräs TV-pastori kehotti seuraajiaan rukoilemaan ja evankelioimaan. ”Uskovat ovat Jumalan suojeluksessa”, viranomaisohjeista ei tarvitse piitata tuon taivaallista. Jos sitten tauti viekin, niin ”Herra antoi, Herra otti, kiitos Herran! Tutkimattomat ovat Herran tiet”.

Kotimaa24 kielsi maaliskuussa blogistejaan hengellistämistä koronaa. Muutaman kirjoituksen ylläpito oli poistanutkin. Eipä kauan mennyt, kun eräs kirjoittaja silti niin teki. Hän kirjoitti koronan olleen Herran puhuttelu Kristuksen seurakunnalle. Kutsu ihmiskunnalle tulla ”takaisin Jumalan yhteyteen”. Eräs toinen ihmetteli, miksei ollut kuullut kenenkään ”papin tai piispan ilmoittavan koronan olevan Jumalan puhetta Hänestä luopuneelle kansalle ja kirkolle”. Saivat jäädä.

Jotkut uskovat hengellistävät tiedostamattaankin onnettomuudet käyttäessään niitä nihilistisesti hyväkseen ”ainoata oikeata” ideologiaa ajaessaan. Luonnolliset syyt suljetaan mielestä, kun omaan agendaan sopivin syy tuntuu ilmeisimmältä. Ei ihme, että eräät al-Holin leirillä olevista suomalaisnaisista pitivät koronaa Allahin rangaistuksena uskottomille. ”Jumala rakastaa muslimeja, jotka alistuvat Hänen määräyksilleen. Ja kun meitä satu-

tetaan, Jumala kosta”, kuten eräs viestitti HS:lle (mielenkiintoisesti Isis kuitenkin kielsi lähetyssaarnaajiaan matkustamasta Eurooppaan).

”Lähellä on Herran suuri päivä, se on lähellä ja tulee sangen kiiruusti. Kuule, Herran päivä! Silloin sankarit haikeasti huutavat.

Vihan päivä on se päivä, tuskan ja ahdistuksen päivä, häviön ja hävityksen päivä, pimeyden ja synkeyden päivä, pilven ja sankan sumun päivä.” Sefanja 1:15

Katastrofin hengellistämässä ulkoistetaan Jumalalle oma sadistinen toive kostosta niille, jotka ovat eri mieltä. Mukana on mielevä tyytyväisyyttä omasta sijasta ”karitsan häisä”. Tuo Sefanja edustaa sadomasokismia. Sefanja muuten kirjoitettiin 600 vuotta eaa. Herran päivää vain ei ole koittanut.

On myös koronaan pragmaattisesti suhtautuvia uskovien yhteisöjä. ”Tässä tilanteessa etsimme aktiivisesti mahdollisuuksia olla sähköisesti yhteydessä työme ystäviin ja järjestää verkkotapaamisia. Ennen kaikkea tilanne haastaa meitä rukoilemaan.” Näin Lähetysyhdistys Kylväjän Taneli Skyttä Seurakuntalainen -lehdessä maaliskuussa. Käännyttäjiä joutui palaamaan tartuntavaaran vuoksi, ja toiset eivät päässeet evankelioimaan rajojen sulkeuduttua.

Miksi olisivat lähteneetkään? Rukoilemaan sairaiden puolesta? Herran lähettiläinä pysäyttämään koronan leviämisen (Kaikkivaltiaan puhuttelun)?

Occamin partaveitsi ei kuulu uskovan pakkiin. Nimittäin sillä uskonolta putoaa pohja tyyten. Mutta sillä selittyy pandemiakin. Kyse on lopulta abiogeneesistä ja evoluutiosta. Viruksen tarkoitus on lisääntyä ja muuntua. Isännän kuoleminen ei ole sille edullista. Viruksen kannalta siis on parempi, mitä useampi sen kantaja selviää hengissä. Viruksia on ollut miljardeja vuosia ja ne ovat yhtä väistämättömiä kuin elämä itse. Litassa merivettä on 10 miljardia virusita. Todistettavasti. Herran varjelevien kätten töitä?

Pandemiat ovat aina vakava asia, kuten on korona. Mutta maailmanlopun tekijöiksi niistä ei ole. Siihen tarvitaan jättiasteoidin törmäminen maahan tai supertulivuoren purkautuminen. Todennäköisesti molemmista seurauksena on kuitenkin vain tuntemamme sivilisaation kuihtuminen, mutta elämä säilyisi. Todellinen maailmanloppu koittaa joskus triljoonien vuosien kuluttua, kun viimeisetkin tähdet ovat sammuneet ja kosmos on absoluuttisen hiljainen ja pimeä.

AIVOTUSKIA

Aslak Allinniemi

- Vuosien varrella ovat kaikenlaiset kolpotöörin kolkutelleet oveani. He ovat kaupanneet uskon ilosanomaa. Tukeaan heillä on Raamattu, jossa asiat heidän mukaansa sanotaan aivan selvästi. Ehkä ei kuitenkaan riittävän selvästi, koska tulkintoja on niin paljon.
- Jumala on höveli kaveri. Hän allekirjoittaa auliisti kaiken, mitä hänen nimissään sanotaan. Ei tule noottia perään. Erilaiset kuppikunnat käyttävätkin häntä surutta hyväkseen. Jumala on kuppikuntien hyödyllinen idiotti.
- Nykytieteen mukaan kvanttisuperpositio on ominaisuus, jonka mukaan tietty systeemi voi olla useassa eri tilassa yhdellä kertaa. Konstantinopolin kirkolliskokous oli aikaansa edellä. Se havaitsi jo vuonna 381, että Jumala on superpositiotilassa, yhtä aikaa isä, poika ja pyhä henki.
- Joku on keksinyt kaikkivoipaisuuden paradoksin: ”Pystyykö Jumala luomaan niin suuren kiven, ettei jaksa sitä nostaa?” Pitäisikö jonkun keksiä myös kaikkietävyä-

syiden paradoksi: Voiko kaikkietävyällä Jumalalla olla vapaa tahto, jos hän tietää kääntyvänsä seuraavassa kulmassa vasemmalle?

- Uskontojen kehittäminen ei ole ollut herrasmiesten puuhaa. Maailman pahuudet on laitettu naisten syyksi. Eeva otti omenan, ja Pandora avasi lippaan.
- Olen jumalankiertäjä. Kierrän Jumalan kaukaa kuten kettu leijonan luolan. Vestigia terrent - jäljet pelottavat.
- Jumala rekrytoi väkeä kirkon vapaaehtoistyöhön järjestämällä hirmumyrskyjä, maanjäristyksiä, tulivuorenpurkauksia ja pandemioita.
- Jumala on osoittanut kekseliäisyytensä luomalla mitä moninaisimman eliöstön. Hän on myös keksinyt kiitettävästi keinoja tämän eliöstön hengittämiseksi.
- Onko kummempaa kuultu? Ihminen opastaa Jumalaa ihmisten tavoille: ”Ja anna meille meidän syntimme anteeksi, niinkuin mekin anteeksi annamme niille, jotka ovat meitä vastaan rikkoneet.”

YKSIAVIOISUUS ON LUONNONMUKAISTA – JA DEMOKRAATTISTA

Osmo Tammisalo

Aslak Allinniemi kirjoittaa *Vapaa Ajattelija* 1/2020 -lehdessä: ”Biologian kannalta yksiavioisuus on luonnonvastainen käytäntö. Geneettisen monimuotoisuuden sekä yksilön geenien säilymisen kannalta on parempi, mitä useamman kumppanin kanssa kullakin on jälkeläisiä.”

Allinniemi on siinä suhteessa oikeassa, että luonnonvalinta mittaa geenien säilymistä, siis kopioitumista seuraavalle sukupolvelle. Lausunto on kuitenkin erheellinen siinä, että yksiavioisuus väistämättä olisi moniavioisuutta tehostamampi, saati jotenkin luonnonvastainen, tapa geeneille kopioitua. Monella eliöryhmällä – hyönteisistä lintuihin ja nisäkkäisiin – yksiavioisuus on esimerkiksi yhteydessä sisarusten auttamiseen, ja sisarusten auttaminen edistää yksilön omienkin geenien leviämistä.

Ihmisen lisäksi kädellisistä gibbonit muodostavat pitkiä, usein elinikäisiä parisuhteita. Nekin siis sitoutuvat kumppaniinsa, vahtivat tätä mustasukkaisesti ja kiintyvät yhteisiin jälkeläisiin. Tämä on gibbonivanhempien tapa edistää geeniensä leviämistä.

Ihmisen ja gibbonin taipumus muodostaa parisiteitä on toki monessa mielessä poikkeuksellista. Valtaosa nisäkäskoiraista on nimittäin sitoutumiskammoisia häntäheikkejä. Tämä seikka ei kuitenkaan tee koti-isisistä luonnottomia, aivan kuten pystyasento ja karvattomuus eivät ole luonnottomia. [1]

Miksi parisidos on sitten kehittynyt? Syyt ovat moninaisia. Ihmislajin kohdalla yksi syy on luultavimmin poikasten vuosikausia kestävä hoivantarve: pienokaisemme menestyvät paremmin, jos ne saavat apua ja suojaa myös isältä ja isän suvulta. Toinen syy on luultavasti se, että lajimme muinaisuudessa lähes kaikki hedelmälliset naaraat olivat jo parisuhteessa. He siis olivat puolisonsa ja tämän suvun vahtimia.

Esi-isillämme ei toisin sanoen ollut tilaisuutta harrastaa sellaista lisääntymisstrategiaa, jossa he tarkoituksellisesti pysyivät sinkkuina tavoitteenaan vain paritella mahdollisimman monen naaraan kanssa. Koiraalle tehokas lisääntymisstrategia oli hankkia vaimo (ja mahdollisuuksien mukaan toinen) sekä käyttää tilaisuudet hyväksi muiden koiraiden vaimojen kanssa silloin, kun riskit olivat riittävän pieniä.

Keskimäärin koiraat onnistuivatkin puolisoitensa vahtimisessa. Muutoin miehille ei olisi kehittynyt nykyisenlaisia, nisäkkäille epätyypillisiä perhetunteita. Toisin sanoen varhaiset esi-isämme olivat riittävässä määrin varmoja isyydestään, jotta heille pystyi kehittymään sitoutumis- ja hoivataipumuksia.

Ihmislajin parinvalintakäyttäytyminen on tällä tavoin kehittynyt suhteellisen yksiavioisessa ympäristössä, vaikkakaan ei yksiavioisuutta silmällä pitäen.

Lähimmillä sukulaisillamme tilanne on toinen: simpanssikoiraalla on vain kalpea aavistus siitä, kuka on laumaan syntyneen vauvan siittäjä. Naaras kun on suurella todennäköisyy-

dellä paritellut muidenkin koiraiden kanssa. Siksi simpanssi-isät ovat riitaisia ja perhe-elämää karttelevia liehakoijia vailla mainittavia hoiva- ja sitoutumistaipumuksia.

Yksiavioisuus tukee demokratiaa

Kirjoituksensa lopussa Allinniemi esittää, että valtion ei tarvitsisi olla niin kiinnostunut ihmisten tavoista muodostaa suhteitaan. Olen tästä samaa mieltä – siitä huolimatta, että yksivaimoisuuden instituutio näyttää olevan vahvassa syy-yhteydessä yhteiskunnan vaurauteen ja demokraattisuuteen.

Yksivaimoisuus on ikään kuin lisääntymismahdollisuuksien tasajako. Sellainen tuo nuorille miehille voimakkaamman intressin osallistua yhteiskunnan rauhanomaiseen rakentamiseen ja uhrautuvaan taisteluun vihollisia vastaan.

Nuorilla miehillä ei toisin sanoen ole yhtä vahvaa motiivia puolustaa ja rakentaa yhteisöjään, jos vaimoehdokkaat tuppaavat päättämään muutamalle mahtimiehelle. Tutkimusten mukaan suuri määrä avioliittomarkkinoilta syrjäytyneitä nuorukaisia lisääkin väkivallan ja rikollisuuden määrää.

Kansojen kohtaloita vertailemalla voidaan myös päätellä, että nuorten miesten heikot mahdollisuudet perheenmuodostamiseen synnyttävät tarpeen voimakkaalle johtajalle ja/tai vaikutusvaltaiselle uskonnolle ja papistolle. Sellaisessa ympäristössä naistenkin asema on heikompi.

Moniavioisuus, jota Lutherkin katsoi suojelemaan silmin, on siis synnyttänyt

enemmän autoritaarisia teokratioita kuin itseilmaisua ja ajatuksenvapautta suosivia vauraita demokratioita.

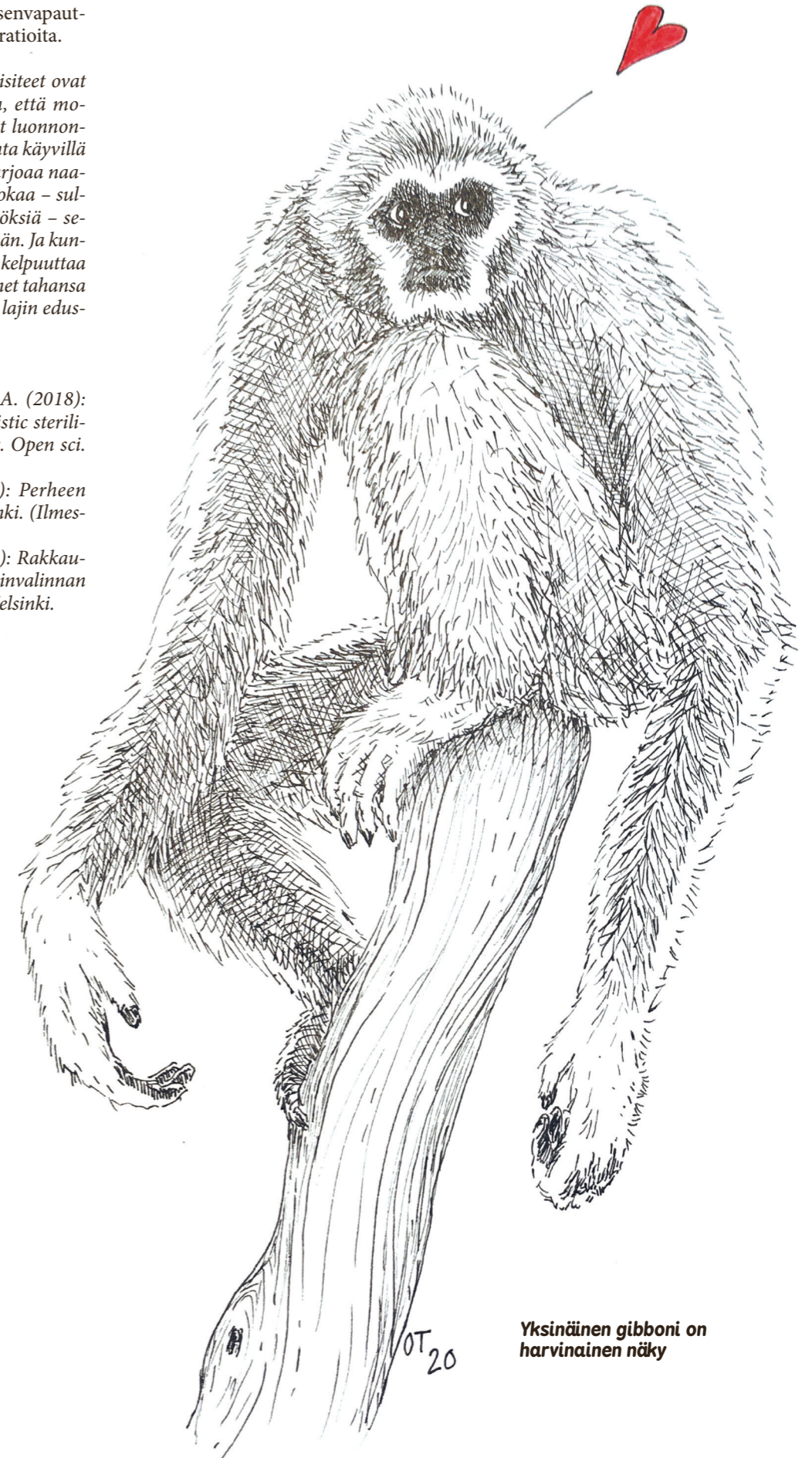
[1] Yleisimpiä tiiviit parisiteet ovat linnuilla. Tämä ei tarkoita, että moniavioiset siivekkäät olisivat luonnonvastaisia. Esimerkiksi soidinta käyvillä lajeilla koiras tyypillisesti tarjoaa naaraalle ainoastaan silmänruokaa – sulkakoristeita ja taistelunäytöksiä – sekä tietysti lirauksen siittiöitään. Ja kunnon elostelijan tavoin koiras kelpuuttaa parittelukumppanikseen kenet tahansa naaraan, toisinaan jopa eri lajin edustajan.

Kirjallisuutta:

Davies, N. & Gardner, A. (2018): *Monogamy promotes altruistic sterility in insect societies*. *R. Soc. Open sci.* 5:172190.

Sarmaja, Heikki (2020): *Perheen synty*. Terra Cognita. Helsinki. (Ilmestyy syksyllä 2020.)

Tammisalo, Osmo (2005): *Rakkauten evoluutio – Ihmisen parinvalinnan biologiaa*. Terra Cognita. Helsinki.

Yksinäinen gibboni on harvinainen näky

ATEISTI, ONNETTOMUUS JA UHKA

Risto Puumalainen

Tekstini tarkoitus on kertoa lyhyesti, miten yksi ateisti eli minä suhtaudun onnettomuuksiin ja uhkiin.

Ensimmäisenä itseäänselvyys. En usko jumaliin, enkä siis rukoile niitä tai muitakaan satuolentoja pelastamaan minua onnettomuudesta tai uhkasta. Enkä rukoile satuolentoja antamaan juuri minulle tai läheisilleni bonuksena jotain suurta ja kaunista.

Mielestäni suhtaudun onnettomuuksiin ja uhkiin kuten muutkin ihmiset, välillä järkevästi ja välillä tyhmästi. Joskus panikoin, joskus panen pääni puskaan eli kiellän onnettomuuden tai uhkan olemassaolon. Niin voi tehdä, vaikka ne olisivat selkeästi olemassa.

Mikäli tänään jotain meni mönkään, tapahtui vaikka onnettomuus, niin toivon parempaa huomista. Tämä koskee itseäni, läheisiäni, ihmiskuntaa ja muitakin eläviä. Tiedän saateen jälkeen tulevan poutasään. Tiedän, että sade ja pouta vuorottelevat, samoin lämpö ja kylmyys, myrsky ja tyyni, rakkaus ja viha, sota ja rauha. Tiedän siis elämään kuuluvan monen vastaparin vuorottelun. Siihen tietoon turvaan turvattomina hetkinäni.

Minä myös luotan. Luotan aurin- gon nousevan huomennakin, nouse-

van vielä neljä miljardia vuotta, sillä luotan asiantuntijoihin. Jos heidän arvionsa auringon eliniästä menee miljardillakin vuodella pieleen, niin silti luotan heihin enemmän kuin uskonnollisiin maailmanlopun ennustajiin.

Luotan minua eniten jännittävän uhkan vielä katoavan. Luotan ihmiskunnan viisaimpien keksivän keinot ilmasto- ja ympäristösotkujen siivoamiseen. Siivoamiseen menee varmaan enemmän aikaa kuin sotkemiseen. Ihmiskunta on sotkenut kotiaan järjestelmällisesti jo satoja vuosia, joten siivoamiseen menee todella kauan. Se vain tarvitsee aloittaa, sijoittaa siihen rahaa, aikaa, älyä ja toimintaa. Osallistun mielelläni kotimme siivoamiseen omalta osaltani.

Tunnen onnettomuuksista ja uhkista jännitystä, ahdistusta ja pelkoa, mutta tiedän niiden olevan vain tunteita, jotka tulevat ja menevät. Pyrin hallitsemaan tunteitani ja saamaan positiiviset voitot negatiivisista.

Siihen auttaa myös vanha viisaus, jonka mukaan kaikki maailman asiat kannattaa jakaa kahteen ryhmään: niihin, joihin ei voi vaikuttaa, ja niihin, joihin voi vaikuttaa. Ja keskittää ajatuksensa ja toimintansa viimeksi mainittuihin asioihin. Esimerkiksi nyt maailmassa mellastavaan koronavirukseen en voi vaikuttaa, en aina- kaan sen olemiseen, mutta voin vai-

kuttaa sen leviämisen hillitsemiseen. Pesen siis käsiäni kunnolla ja usein, pysyn kotonani ja pidän ihmisiin metrien turvavälin.

Lisään omaa suhteellisuuden tajuani ajattelemaalla oman vaillinaisen matemaattisen älyni mukaan vaikka tuota mainittua koronavirusta, sen vaarallisuutta. Se on tappanut ja tulee tappamaan ihmisiä, mutta tämän hetken tiedon mukaan vain muutama prosentin tartunnan saaneista. Suurin osa siis selviää siitäkin uhkasta ja onnettomuudesta. Niin minäkin, todennäköisesti. Silti luotan hallituksen määräämiin rajoitustoimiin, koska ne pohjautuvat asiantuntijoiden suosituksiin.

Kuoleman uhkaa ajatellessani tunnen kiitollisuutta elämästäni. Elämäni on minulle ihme. Saan rauhan ajattelemani, että minäkin olen samoista alkuaineista rakentunut kuin kaikki muukin tunnettu elämä. Samoiksi alkuaineiksi tulen myös hajoamaan. Energian ja materiaalin kiertokulku jatkuu siis ikuisesti, ja minäkin olen siinä mukana. Hymyilen, kun ajattelen minun jälkeeni tuhkasta nousevaa horsmaa.

Edellä mainitut tekijät auttavat minua kestämään onnettomuuksien ja muiden uhkien odotuksen, niiden mahdollisen toteutumisen, niistä selviämisen ja niiden jälkeisen elämän.

MATKAKERTOMUS FIKTION MAISEMISSA

Yki Räikkälä

Joskus takavuosisikymmeniä uskonto linkittyi moniin arkipäivän asioihin. Lehdissä oli aina Sanalle pyhitetty palsta. Ruokarukoukset ja aamuhartaudet virrenveisui- neen kouluissa olivat päivänselejä. Lapset pantiin pyhäkouluun, ja perheraamattu oli olkkarin kirjahyllyssä katseen tasalla. Selvästikin Suomi on sekulaaristunut sangen paljon jo siitäkin, kun itse olin koululainen, saati sitten viime vuosisadan alkuvuosikymmenistä. Uskonto on kyllä silti edelleen mukana koulujen opetuksessa, armeijassa, valtiopäivien avajaisissa ja monessa muussa. Papit ja piispat ovat mukana merkkihenkilöitä keskusteluihin ja tapahtumiin koolle kutsuttaessa. Normaalia on edelleen monissa lehdissä se Pyhäpäivän sana -nurkkaus.

Satakunnan viikko on Satakunnassa laajasti jaeltava tabloidikokoinen ilmaisjakelulehti, vuosia sitten kaatuneen sanomalehti Lallin perillinen. Siinä on peräti yhden sivun kokoinen hengen asioille pyhitetty osasto. On jos jonkinlaisten seurakuntien ilmoituksia. Hellareita, adventisteja, vapaa- kirkko, One Way, Sakkeuksen luterilainen seurakunta jne. Lehti on tyypillinen pikkukaupunkilehti jokseenkin neutraaleine ja harmittomine sisältöineen. Pääkirjoituskin käsittelee hajuttomasti ja mauttomasti kunnallispolitiikkaa tai muita päivänpolttavia asioita. Poliittisia tms. mielipiteitä ei esiinny. Lehti on nopeasti läpiselattava.

19.2. lehden matkailupalstalla oli matkaselestus ”Sukellus Raamatun historiaan”. Ei pitkä, mutta kuvineen sivun juttu. Kirjoitettu se oli kuin mikä tahansa lyhyt matkakertomus. Ja se, että juttu oli uskon läpitunkema, lie- nee ollut kirjoittajasta itsestään selvää. Ei hän, eikä päätoimittajakaan, nähnyt mitään omituista siinä, että lehden matkailupalstalla on arkipäivän uskonnonharjoitusta.

Reissulla ollut kirjoittaja kertoo risteilystä Pietarin kalansaaliista tutulla Gennesaretin järvellä, Tabghasta eli Hiilivalkeanrantapaikasta, joka ”mahdollisesti” oli kahden kalan ja viiden leivän ihmeen tapahtumapaikka sekä Autuuksien vuoresta, jossa ”Jeesus piti vuorisaaarnansa”. Kapernaumissa poikesivat. Siellä ”Jeesus toimi lähdettyään Nasaretista”. Jeesuksen aikaisen synagogan paikalla Nasaretissa nähtiin vain 300-luvulla rakennetun temppelin rauniot. Tietävästi Nasaret oli kuitenkin todellisuudessa niin pieni ja takapajuinen paikka, että siellä tuskin oli synagogaa. Uuden testamentin kertomus Jessen käynnistä kotikaupunkinsa synagogassa on sekin fiktiota. Mielenkiintoisesti paikan uusi kirkko oli rakennettu ”Pyhän Pietarin talon” jään- teiden paikalle. Oppaan mukaan talon ja synagogan ”pohjakivet ovat samat kuin Jeesuksen aikaan”. Pietari saattoi olla todellinen henkilö, mutta tämän talo Nasaretissa on silkkaa legenda. Pietarin väitetystä ristiteloituksesta, kuten oikein mistään muustakaan, ei ole mitään historiallista näyttöä.

Jordan-joellakin käväistiin. Ei sentään kirjoittaja kehdannut ilmoittaa

käyneensä paikalla, jossa Jeesus sai kasteen, vaan kahdeksan vuotta sitten avatussa paikassa nimeltä *Kassar El Jahud*. Mutta Raamattu mielessä ja pyhät asiat kielessä: paikka ”muistuttaa siitä, että Johannes Kastaja kastoi Jeesuksen Jordan-joessa”. Jerusalemissa ”päästiin lähes ’juurille’, sillä Ramat Ravhelin kibbutsilta avautui näkymä Bethlehe- min kaupunkiin ja paimenten kedolle”. Kuolleen meren (joka siis on tarun tuhoutuneiden Sodoman ja Gomorran paikalla) rannan suolakalliossa seurue näki ihmishahmoa muistuttavan kohdan, joka kertoo Lootin vaimosta, joka onnettomasti näiden paetessa vilkuili taakseen tuhoutuvia kaupunkia koh- ti ja muuttui suolapatsaaksi. Näin käy, kun uhmaa Jumalan kieltoja.

Periaatteessa maallisessa kaupunkilehdessä kerrottiin siis Jeesuksesta ja tämän maallisesta vaelluksesta täytenä historiallisena totena. En tiedä matkaoppaana toimivan kirjoittajan vakaumusta tai vakaumuksettomuutta, mutta kirjoituksen tyylistä voi päätellä, että joko tämä on uskossaan vahva tai sitten ei ajatellut sen kummemmin, onko Raamatun tarinoissa perää edes sinne päin tai ollenkaan. Hälläväl- listi voisi kai noin kirjoittaa, mutta ei sitä kovin fiksuksi voisi sanoa.

Uskonto on siis arjessa monessa mukana tässä niin muuten varsin sekulaarissa maassa. Jos suomalainen on jumissa hengellisyytensä kanssa siitä pelosta, että leimautuisi hihhuliksi, kuten Ylen kolumnissa 5.3. **Laura Hallamaa** totesi, ei Satakunnan viikko ainakaan ole. Lienee kai päätoimittajan linjaus.

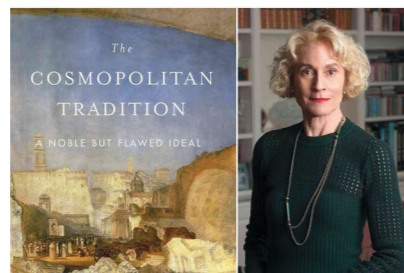
MAAILMAN KANSALAISUUDESTA, STOALAISUUDESTA JA IHMISOIKEUKSISTA

Eero Suorsa

Filosofi **Martha C. Nussbaum** on hyvin laaja-alainen ajattelija: Hänellä on Chicagon yliopistossa sekä filosofian, oikeustieteen, klassisten kielten että teologian oppituolit. Nussbaum on kirjoittanut niin antiikin filosofiaa, etiikasta kuin myös kasvatuksen ja tunteiden filosofiaa. Nussbaum on erityisen tunnettu toimintavalmiuksien teoriasta (engl. capabilities approach) Nussbaum on myös Suomen akatemian akateemikko, joka Suomessa muistetaan myös edesmenneen filosofin **Juha Sihvolan** yhteistyökumppanina.

Nyt käsillä olevassa teoksessa Nussbaum perehtyy maailman kansalaisuuden ideaan ja tästä ideasta nousevaan filosofiaan, jota Nussbaum kutsuu kosmopolitanismiksi. Teos on hyvin tiivistetty paketti koostuen seitsemästä esseestä rakentuen osaltaan Nussbaumin vuonna 2000 pitämään luentosarjaan, eli lukija saa eteensä paljon luettavaa niin stoalaisista kuin kynnikoista, mutta teoksessa on myös täysin uutta materiaalia esimerkiksi **Adam Smithin** moraalifilosofiasta. Nussbaum on tehnyt tietoisesti valinnan pudottaessaan teoksesta pois esimerkiksi **Immanuel Kantin** maailman kansalaisuutta käsittelevät tekstit, koska on jo kirjoittanut aiheesta laajalti muualla.

Kirjan kiehtovin osuus on ehdottomasti alkupuolen esseissä, jotka käsittelevät antiikin Kreikan ja Rooman filosofisia koulukuntia, ja tässä arviossa keskityn näitä koskeviin teksteihin. Kynnikko **Diogenes** esitteli idean maa-

ilman kansalaisuudesta, kun häneltä kysyttiin, mistä hän on kotoisin. Diogenes vastasi olevansa maailmankansalainen, joka on vapaa kaikista taustoista, kuten yhteiskuntaluokasta, sukupuolesta ja vastaavista tekijöistä nousevista identiteeteistä. Myöhemmät kynnikot ja stoalaiset filosofit kehittivät tätä ideaa vielä pidemmälle esittäessään, että maailmankansalaisuus on mielen tyyneyttä.

Nussbaum kuitenkin huomauttaa, että kosmopolitanistinen filosofia asettuu ihmisten koetun arjen yläpuolelle sen väitteen myötä, jonka mukaan ihmisen on mahdollista olla täysin vapaa kaikista identiteeteistä. Nussbaum osoittaa, että tämä on käytännössä mahdotonta. Nussbaum esimerkiksi kysyy, miten orjan on mahdollista olla vapaa häntä koskevista paineista ja konkreettisista perus- ja ihmisoikeuksien loukkauksista. Nussbaumin mukaan stoalaisilla oli varsin erikoinen lähestymistapa orjuuteen ylipäätään: orjuus ei ollut stoalaisten mukaan väärin, ”jos orjan arvokkuutta ei loukata”. Stoalaisten mukaan onnelliseen ja hyvään elämään riitti pohjimmiltaan pelkkä viisas mieli.

Antiikin Kreikasta Nussbaum siirtyi roomalaisen filosofian pariin ot-

taen luopin alle stoalaisen **Ciceron**. Nussbaum kirjoittaa Ciceron eläneen moraalisesti kunnioitettavan elämän tämän vastustaessa **Marcus Antoniuksen** tyranniaa, jonka uhrina hän lopulta kuoli salamurhan myötä. Cicero määritteli tuotannossaan joukon velvollisuuksia, joita yksilöllä on kotimaataan, vanhempiaan, lapsiaan ja sukulaisiaan kohtaan, tässä järjestyksessä. Näiden velvollisuuksien noudattaminen takasi Ciceron mukaan ihmisten välisen kunnioituksen ja keskinäisen sovun. Cicero kulki pitkälti stoalaisia tienviittoja seuraten määritellesään onnellisen ihmisen olevan vapaa kaikista himoista ja ihmisistä riippavista intohimoista. Ciceron ajattelussa on kuitenkin eroja verrattuna kreikkalaisiin stoalaisiin, koska omasta skeptisismistään johtuen hän ei allekirjoittanut kaikkia perinteisten stoalaisten päättelyketjuja ja teleologiaa: esimerkiksi hyvään elämään voivat Ciceron mukaan kuulua myös aineelliset ja materiaaliset tekijät, kun taas perinteisemmät stoalaiset karsastivat kaikkea aineellista (kuten omaisuus) hyvinvoinnin ja onnellisen elämän osatekijöinä.

Nussbaumin suurin kritiikki stoalaiseen perinteeseen nousee nimenomaisesti suhtautumisesta aineelliseen maailmassa vallitsevaan epäoikeudenmukaisuuteen. Stoalaisten mielestä esimerkiksi vakava köyhyys, sodan tai väkivallan uhriksi joutuminen ei tuottanut ihmisille kärsimystä, jos nämä olivat mieleltään vapaita. Tämän tähden stoalaiset eivät ottaneet kantaa näiden edellä mainittujen asioiden oikeudenmukaisuuteen tai epäoikeu-

Martha C. Nussbaum:
The Cosmopolitan Tradition. A Noble but Flawed Ideal.
Oxford University Press.
2019.
309 s.

denmukaisuuteen; he pitivät näitä yksinkertaisesti irrelevantteina. Vaikka-kin poikkeuksia myös löytyi: roomalainen **Senecan** (joka muistetaan myös keisari **Neron** huono-onnisenä opettajana) oli omana aikanaan radikaali ottaessaan kantaa orjien asemaan kirjoittaessaan, että isäntien harjoittama orjiensa seksuaalinen hyväksikäyttö oli väärin ja tuomittavaa. Näistä huomioista huolimatta Seneca ei kyseenalaistanut itse orjuutta ja sen loukkaavuutta ihmisarvolle.

Stoalaisiin kohdistuva kritiikki kulkee läpi teoksen, vaikka aihealueet vaihtelevat. Stoalaisuuteen koh-

distuvasta kritiikistä versoo myös Nussbaumin kritiikki maailmankansalaisuuden ideaa ja kosmopolitanistista filosofiaa kohtaan. Tämän kritiikin voisi tiivistää seuraavasti: maailmankansalaisuuden ongelmana on se, että ihmisoikeuksia ja globaalia oikeudenmukaisuutta määritellesä ei kiinnitetä ollenkaan huomiota ns. 2. sukupolven ihmisoikeuksiin, eli esimerkiksi globaalin köyhyyden torjuntaan.

Nussbaumin teos helposti luettava, ja teksti etenee hyvin. Kirjaa lukiessakin kuitenkin hiukan häiritsee, miten Nussbaum käyttää varsin laveaa

pensseliä esimerkiksi stoalaisista kirjoittaessaan: stoalaisten koulukuntien keskinäiset erot kyllä huomioidaan, mutta niitä ei juurikaan avata, jolloin stoalaisista ensimmäistä kertaa kuuleva voi saada vaikutelman stoalaisista lähes monoliittisena ja keskenään ristiriidattomana porukana. Nussbaum myös lämmittelee kirjan loppupuolella vanhoja ajatuksiaan toimintavalmiuksien teorioista, ja tässä on toiston maku. Näistä pienistä tollikoista huolimatta kirja on lukukokemuksena miellyttävä, ajatuksia herättävä ja teoksen lukee nopeasti.

UUSI FILOSOFIAN HISTORIAN SUURTEOS

Eero Suorsa

Englantilainen filosofi **A.C. Grayling** on eräs aikamme ateismin ja humanismin kärkinimiä. Hän on Humanists UK -järjestön varapuheenjohtaja ja National Secular Societyn kunniajäsen. Hän on toiminut lontoolaisen Birkbeck Collegen filosofian professorina ja oli perustamassa New College of Humanities oppilaitosta vuonna 2011 toimien myös sen rehtorina. Grayling on julkaissut vuosien aikana yli 30 teosta, jotka ovat keskittyneet epistemologiaan, metafysiikkaan ja logiikan filosofiaan. Grayling on myös kirjoittanut teoksia hyvästä elämästä ilman uskontoa, kuten lyhyitä teemoittain järjestettyjä pohdintoja sisältäneen kirjansen Life, Sex, and Ideas: The Good Life Without God (2002) ja The Good Book (2011). Grayling on myös kirjoittanut poliittisen filosofian kysymyksistä ja Rene Descartesin elämäkerran.

Nyt arvostelussa oleva teos The History of Philosophy on Graylingin uusin teos viime vuodelta. Teos on yli 600 sivua paksu järkäle, jonka lukeminen vie aikaa. Grayling kirjoittaa alkusanoissaan teoksen esikuvien olleen Bertrand Russellin Länsimaisen filosofian historia (1945, suom. 1948) ja G.H. Lewesin A Biographical History of Western Philosophy (1846). Grayling kirjoittaa pyrkineensä saavuttamaan omaan työhönsä vastaavan helpon lähestyttävyyden ja hyvän ilmaisuuden kuin Russellilla ja Lewesillä. Niinpä teoksen voisi luokitella filosofian historiaa yleistajuistavaksi teokseksi, tekstin lomassa kun eivät juuri viitteet ja huomautukset vilahtele lukukokemuksen helpottamiseksi. Tämän kirjan parissa viihtyy.

Teos jakaantuu viiteen osaan, joissa Grayling käsittelee antiikin filosofiaa, keskiajan ja renenssanssin filosofiaa, nykyajan filosofiaa sekä viimeisen sadan vuoden sisällä alkunsa saaneita filosofisia koulukuntia ja virtauksia. Teoksen eräs iso ansio nousee myös siitä, että Grayling käy lävitse myös intialaisen, kiinalaisen, arabialaisen, persialai-

sen ja afrikkalaisen filosofian pääpiirteet; missään muussa yleistajuisessa laajalle yleisölle tarkoitettussa teoksessa ei ole näin tietääkseni tehty aiemmin, ja tästä Grayling saa pisteet.

Grayling saa pisteet myös siitä, että hän ei ylläpidä turhaa ja dogmaattista jakoa ”mannermaiseen” ja analyttiseen filosofiaan, vaan käsittelee ansiokkaasti niin eksistentiaalistit kuin heti perään **Jacques Derridan** ja **Gilles Deleuzen**, joita dogmaattisesta analyttisestä viitekehystä käsin toimivat filosofian historioitsijat ovat karsastaneet.

Lukija saa eteensä tiivistetyt yleisesitykset niin kynnikoista, esisokraatikoista, rationalisteista, utilitaristeista ja loogisista positivistista. Grayling osaa myös henkilöihin painottuvan kerronnan: sekä **Sokrateen**, **Platonin**, **Aristoteleen**, kirkkoisä **Augustinuksen** että **Karl Marxin** elämät tulevat käsiteltyä värikkäällä ja elämän makuisella tavalla. Esitystapa on juuri teoksen vahvuus, ja lukijan into pysyy 681 sivun ajan juuri hyvän esitystavan ansiosta Graylingin marssittaessa lukijaa eteenpäin halki filosofian historian. Esitystavan ainoa ongelma on, että Grayling tuntuu käyvän läpi tiettyjä osa-alueita hieman liian nopeasti. Esimerkiksi Hegelin suhteen olisin kaivannut lisää luettavaa. On myös varsin hämmäntävää, että käsitellessään Marxia esiin ei nouse käytännössä yhtään Hegelin vaikutus Marxiin. Marxin kohdalla Grayling ei myöskään avaa eroa ”nuoren Marxin” ja ”vanhan Marxin” välillä. Tässä näkyvät kenties Graylingin omat mieltymykset, koska esimerkiksi Ludwig Wittgensteinin kohdalla Grayling käsittelee varsin kattavasti myöhemmän ja varhaisemman Wittgensteinin. Grayling on myös jättänyt käytännössä käsittelemättä joukon 1900-luvun lopun merkittäviä filosofeja, kuten **Michel Foucault'n** ja **Frantz Fanonin**.

Puutteistaan huolimatta teos täyttää aukon filosofian historian yleisesitysten kohdalla. Teos on sekä viihdyttävä, ja ajoittaisesta keveydestään huolimatta teos toimii hyvänä johdatusena filosofiaan. Tarkemmille jäljille johdattaa laaja kirjallisuusluettelo teoksen lopussa.

A.C. Grayling:
The History of Philosophy.
Penguin Books.
681 sivua.
2019.

SANANEN TOIMITUSSIHTEERILTÄ: ELOKUVISTA JA AJANKUVISTA

Eero Suorsa

Vapaaehtoinen sosiaalinen eristäytyminen tarjoaa runsaasti aikaa kulttuurin kuluttamiseen. Koronaviruksen aikaan on ollut paljon aikaa katsoa suurta joukkoa erilaisia elokuvia, hömpästä vakavaan draamaan, kauhuelokuvista klassikoihin. Uusien tuttavuuksien lisäksi nautinnollista on myös jo moneen kertaan katsottujen klassikoiden katsominen yhä uudelleen.

Katsoin esimerkiksi kaksi 1990-luvun lopulla tehtyä klassikkoo, eli **David Fincherin** *Seitsemän* (1995) ja **Chuck Palahniukin** romaaniin perustuvan *Fight Clubin* (1999). Nämä edustavat loppuvan vuosituhaten eestosta: uusnihilismiä, joka lupaa vanhojen konservatiivisten valtarakenteiden romahtamista ja uutta reilumpaa humaania moraalia. *Seitsemän* esittää sarjamurhaajan jäljittämisen kautta seitsemän kuolemansynnin raadollisen ohuuden moraalisina ohjenuorina, sekä myös niiden tekopyhyyden, joka nousee siitä, että ne eivät kestä lähempää moraalifilosofista tarkastelua ja lähiluentaa. *Fight Club* liittyy samaan moraalien uutta tulemistä vaativaan kuoron kommentoiden yhä ahneemmaksi käyvää kulutusyhteiskuntaa ironiseen sävyyn.

Nämä ovat klassikoita, otteessaan pitäviä elokuvia. Katsoin nämä elokuvat viimeksi teini-ikäisenä, jolloin erityisesti *Fight Club* tuntui tarjoavan angstista vapauden kaipuuta. Kuitenkin Fincherin elokuvia katsoessani minua häiritsi jokin näiden elokuvien

viestissä. Vaikka audiovisuaalinen elämys oli edelleen yhtä suuri kuin kymmenen vuotta sitten ensi katsomalla, jäin pohtimaan, mistä näiden elokuvien viestissä on kyse. Onko kyse sittenkään angstisesta vapaudenkaipuusta ja ironian huntuun puettujen humaanimpien arvojen esiinmarssista?

Elokuvien viestiä pohtiessani näyttää siltä, että *Seitsemän* ja *Fight Club* eivät lupaa konservatiivisten valtarakenteiden romahtamista ja parempia aikoja, edes ironian hunnun lävitse. Itse asiassa näiden elokuvien viesti ei lupaa mitään tämän kaltaista: näiden elokuvien maailmankuva on varsin lohduton. Synkkien sävyjen lävitse ei heijastu paremman huomisen aamunkoittoa, eikä parempia aikoja, vaan pelkkä lohduton kärsimys. Näin elokuvien sanoma on sittenkin varsin arvokonservatiivinen: kärsimys kuuluu kestää ja siitä ei saa valittaa. Kuulostaako monoteististen uskontojen perussanomalta, siis siltä että aarre ja nautinnot ovat tarjolla taivaassa, tuonpuoleisessa? Kyllä kuulostaa. Joten näennäisen yhteiskuntakritiikin alta paljastuvat varsin tutut arvot, jotka esittävät nykyisyyden pahana. Tulevaisuudesta ei ole visiota, pelkkä suru ja murehtiminen nykyisyyden tilasta.

Nämä elokuvat ovat määrättyllä tavalla romanttisia pastisseja, joista nousee esiin voimakas tyytymättömyys järkeä ja järjen käyttöä kohtaan. Ne ovat nähneet päivänvalon aikana, 1990-luvulla, jolloin historioitsija **Francis Fukuyaman** sanoin historian oli pitänyt loppua uusliberalistisen kapitalismin voittoon. Lohduton vaihtoehtottomuus näissä elokuvissa nousee

esiin tästä tuolloin vallinneesta maailmankuvasta. Vaihtoehtoja ei pitänyt olla olemassa, joten taide ryhtyi heijastelemaan tätä tilannetta.

Eskapismi, todellisuuspako, on avainsana. Tässä ei ole tosin mitään uutta. Ateismin aatehistoriaa tutkinut filosofi **John Gray** kirjoittaa teoksessaan *Al Qaeda and What It Means to be Modern* (2003, 2007), miten nykyaikainen konservatismi sai alkunsa romantiikan aate- ja taidesuuntauksen kukoistaessa Euroopassa 1800-luvulla. Tämä aatesuuntaus hyökkäsi voimakkaasti järkeä ja valistusta vastaan ja manifestoitui esimerkiksi sellisten filosofien kuin **Søren Kierkegaardin** ja **J.G. Fichten** ajattelussa, jolloin mystiikka ja ”sisäiseen maailmaan” kääntymisen esitettiin parempana vaihtoehtona kuin järjen varaan rakentuvan maailman tukeminen. On mielenkiintoista nähdä, miten 1990-luvun lopun elokuva alkoi heijastella tätä romanttista idealismia.

Seitsemän ja *Fight Club* eivät ole huo-noja elokuvia. Niiden ilmentämä ajankäyttö on erittäin mielenkiintoinen. Kaikella on myös loppunsa; romanttisen eskapismien tilaus loppui WTO:n huippukokouksen vastaisiin protesteihin Seattlessa 1999. Historia ei ollutkaan loppunut. Vastaavalla tavalla vuoden 2008 finanssikriisi päätti yhden ajallisen aikakauden, ja ajan hen- gen muutos näkyi esimerkiksi **Oliver Stonen** elokuvassa *Wall Street: Money Never Sleeps* (2010). Odotan suurella mielenkiinnolla, miltä koronaviruksen muovaama elokuvakenttä näyttää. Ehkä jo vuoden päästä on havaittavissa, miten nyt käynnissä oleva mullistus heijastuu valkokankaalla.

USKONNOTON TAPAKULTTUURI JA HAUTAJAISET SUOMESSA

ESITELMÄ KOTKAN VAPAA-AJATTELIJOIDEN 90-VUOTISJUHLASSA 24.11.2019

Ilona Pajari

Uskonnoton elämä on nyky-Suomessa tavallaan helppoa ja joskus vaikeaa. Meidän kirkossakäyntiämme ei tarkkailla eikä kinkereitä pidetä. Naimisiin pääsee, vaikkei ole käynyt rippikoulua. Kirkon piirissä elävienkään elämä ei ole kovin rajoitettua, saati sitten niiden, jotka eivät kuulu mihinkään uskontokuntaan.

Paljon tietysti puhutaan koulujen juhlista ja opetuksesta ja uskonnottomuuden toteutumisesta niiden suhteen, mutta niihin en puutu tässä. Oleellista tapakulttuurin kannalta on se, että ihmiselämän voi elää ilman uskontoa, eikä siitä erikseen rangaista. Valtiolla pääsee töihin, vaikkei kuulu kirkkoon. Asia erikseen on, kokevatko ihmiset todella olevan näin. Lapsihan saa kasteessa nimen, miten muuten? Kirkossa naimisiin meneminen vain tuntuu niin oikealta. Ja viimeistään kuolemassa kirkkoa tarvitaan, muutenhan vainaja lähtee vielä kummilleen!

Kirkosta erotaan nykyään monista syistä. Tiukka ateismi on melko harvinainen syy verrattuna siihen, että ei halua maksaa kirkollisveroa, uskonto ei tunnu yhtään tärkeältä, pappi puhui tyhmiä mummun hautajaisissa (tämä on yllättävän yleinen syy), Päivi Räsänen oli oma itsensä taas ker- ran... Tästä syystä uskonnottomaan elämäntyyliin ei sen kummempin välttämättä perehdytä, vaikka tietoa on tarjolla.

Olen viime aikoina tutkinut nimenomaan uskonnottomien hautajaisten historiaa, mutta pari sanaa voin sanoa otsikon mukaisesti myös muista perhejuhlista. Nimiäisethän ovat yleistyneet 1990-luvulta alkaen. Mitään tarvetta tällaiselle juhalle ei sinänsä ole, koska lapsi saa nimen vanhemmiltaan, kun he sen keksivät, ja valtio saa tiedon siitä ilmoituksesta väestörekisteriin. Silti usein näkee toteamuksia ”sai kasteessa nimen”. Kaste- tai nimiäis-

päivä on tietysti kätevä, koska siihen mennessä on viimeistään pakko päättää lapselle nimi. Itsehän olen tiennyt lasteni nimet jo ennen heidän syntymäänsä, mutta joillekin tämä on lähes ylivoimainen ponnistus. Juhlien kanssa sillä ei sinänsä ole mitään tekemistä.

Nimiäiset ovat kaunis tapa koota yhteen ystäviä ja sukulaisia, toivottamaan uusi tulokas tervetulleeksi maailmaan. Jos ne järjestetään karjalaisten rotinoitten tapaan, eli perheelle tuodaan ruokaa, eikä niin, että tuoreiden vanhempien on vauvanhoidon lisäksi raadettava vielä keittiössä, tilaisuus on erityisen kannatettava. Moni pyytää vielä ystäviään lapselle kummiksi kristilliseen tapaan vaikka ilman kirkon rituaaleja. Tämä vahvistaa perheen suhteita muuhun maailmaan, ehkä takaa lapsenvahdin ja syntymäpäivälahjan. Nykyään esimerkiksi Helsingissä kas- tetaan enää vähän yli 40 prosenttia lapsista; tästä Helsingin piispa Teemu Laajasalo innostui pohtimaan, että pitäisikö seurakunnasta soittaa tuoreille vanhemmille. Aluksi käsitin, että riippumatta siitä, kuuluvatko kirkkoon vai ei, mutta ei sentään. Joka tapauksessa, jos vanhemmat eivät innostu lapsikasteesta, niin pitäneekö siihen piispan tai muidenkaan puuttua.

Uskonottomien häiden järjestäminen on helppoa, eihän hääjuhlassa yleensä ole uskonnollisia elementtejä. Vihkiminen sen sijaan on oma lukunsa. Vihkiminen virka-aikana maistraatissa ei maksa mitään, mutta viikonloppuna muissa tiloissa sille kertyy hintaa. Onko sitten vihkimisen todistaminen koko häävien voimin edes tarpeen; joillekin se on niin tärkeää, että liittyy jopa kirkkoon takaisin. Estetiikka ja kirkkorakennus ratkaisevat asian.

Uskonottomien hautajaisten alkuvaiheita

Uskonottomien hautajaisten historia on Suomessa vähän yli sadan vuoden

ERIKKOISARTTIKKELELLI

mittainen, jos mukaan luetaan vain vainajan tahdosta järjestetyt uskonnotomat hautajaiset. On hyvä muistaa, että kirkkolaki piti uskonnotonta, eli ilman pappia ja muita kirkon toimijoita suoritettavaa hautausta rangaisuksena vuoteen 1870 saakka. Itsemurhan tehneet, teloitetut, viinaan kuolleet, kastamattomia kuolleet lapset ja ruumiinsa anatomiasaleissa leikeltäviksi antaneet haudattiin ilman puheita ja kellonsoittoa, hautausmaan synkimpään paikkaan tai kokonaan sen ulkopuolelle.

Vuoden 1919 kirkkolaisissa ei tehty enää minkäänlaista eroa hautaus- tapojen suhteen esimerkiksi itsemurhatapauksissa. Silti voi miettiä, millainen kulttuurinen murros on ollut alkaa vaatia hautausta ilman uskontoa, jopa siunaamattomaan maahan, kun monien mielissä se oli rangastus huonosta elämästä ellei rikoksista. Samaan aikaan on voitu ajatella asiasta monin eri tavoin.

Vapaa-ajattelijoiden aatteiden leviäminen ja niiden kannattajien järjestäytyminen alkoivat Suomessa 1800-luvun lopulta alkaen. Tuohon aikaan esimerkiksi kirkon ja valtion erottaminen toisistaan ei ollut mitenkään sosialistinen aihe, vaativathan sitä muun muassa Juhani Aho ja Minna Canth. Uusien aatteiden tuleminen Suomeen oli kuitenkin rajoitettua tsaarinvallan aikaan. Sillä taholla ei haluttu, että autonomisessa suuriruhtinaskunnassa leviäisivät vallankumousajatukset. Kotimaiset konservatiivit olivat mukana vahtimassa, että näin ei kävisi.

Siitä huolimatta Suomeen syntyi niin kansallisuusaate kuin sosialistinen työväenliikekin. Ja on hyvä muistaa, että ennen vuotta 1918 työväestönkin parissa liikkui monia ajatuksia, jotka sisällissodan jälkeen eivät enää saaneet samalla tavoin liikkumatilaa. Puhuttiin omantunnon avioliitosta, leikiteltiin sukupuolirooleilla, ja tietysti keskusteltiin myös uskonnottomasta elämästä, syntymästä hautaan saakka.

Huolimatta siitä, että lain mukaan jokaisen oli kuuluttava johonkin uskontokuntaan vuoteen 1923 asti, tunnustuksettomia hautauksia suoritettiin muutamia jo 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Näitä tapahtui ilmeisesti ennen kaikkea työväestön parissa. Jotkut hautajaiset olivat pieniä ja hiljaisia, joskus esimerkiksi lehtitiedoissa mainittiin suuri toverijoukko saattamassa. Ilman kirkkollisia meno-

ja haudattiin niin miehiä kuin naisia-kin. Kun katson monen vapaa-ajattelijajärjestön historiikkeja, niissä miesten osuus toimijoista on suuri. Ja sanotaan myös, että joku vapaa-ajatteliija sai kuitenkin kirkollisen hautauksen, koska vaimo oli uskovainen. Mutta mikään selkeä sukupuoliraja ei ole ollut koskaan, ei edes 1900-luvun alussa.

Koska uskonnottomia hautausmaita ei vielä tuohon aikaan ollut, hautaukset piti suorittaa kirkkollisilla hautausmailla. Pappien suhtautuminen asiaan ei aina ollut kovin myönteinen. Saattoipa joku käväistä siunaamassa haudankin jälkikäteen. Olihan ajatus vihkimättömän ruumiin lepäämisestä siunatussa maassa varmasti vaikea tuon ajan kirkonmiehelle, mutta vainajaa se ei tietenkään kunnioittanut.

Vielä sata vuotta sitten hautajaiset olivat ihmiselämän suurin juhla, jolla mitattiin paitsi varallisuutta myös yhteiskunnallista asemaa ja vaikutusvaltaa. Työväestöllä oli pyrkimys tulla yhteiskunnalliseksi voimatekijäksi, joten hautajaisienkin tuli kuvastaa tätä pyrkimystä. Vähintään oli tarjottava mahdollisimman monelle tilaisuus kokea olevansa kunnan ihminen ja järjestää omalle kunnan hautajaiset. Teollisuusyhteisöissä perustettiin hautausapukassoja tätä varten. Köyhäinhautaus ei maksanut mitään, mutta se oli aiemmin mainituista hiljaisista hautauksista seuraava asteikolla, ja sen välttäminen tärkeää.

Suomalaisen kuolemankulttuurin suuri murros ajoitetaan tavallisesti toiseen maailmansotaan. Olen asiaa paljon pohtinut, ja Suomen osalta lie-nee niin, että sodassa itsessään ei ollut mitään kuolemankulttuuria sinänsä muuttavaa. Sen kuolemanrituaalit nojasivat vahvasti vanhoihin agraarisen Suomen perinteisiin. Sen sijaan vuosi 1918 toi paljon uutta laajempaan tietoisuuteen.

Vuoden 1918 tapahtumat

Monestihan varsinkin punaisten kohdalla muistetaan lähinnä teloitukset ja hautaaminen hautausmaan ulkopuolelle, mutta sisällissodan kestäessä järjestettiin Suomessa ensi kertaa suuria, kansaa keränneitä uskonnotomia hautajaisia. Toki on niinkin sanottu, ettei punaisilla muita juhlia ollutkaan ja kyseessä oli maailman synkin vallankumous. Joka tapauksessa

vuoden 1918 punaiset sankarihautajaiset järjestettiin lähtökohtaisesti, joskaan ei aina, ilman kirkkoa.

Kun sota tuli Suomen kamaralle alkuvuodesta 1918, moni asia oli leväällä. Oli puna- ja valkokaarteja, mutta esimerkiksi se, miten kaatuneiden asiassa toimittaisiin, oli vielä miettimättä.

Punaisen kaartin vasta nimitetyn ylipäällikön Eero Haapalaisen tiedonanto julkaistiin lehdissä sodan alussa, helmikuun 12. päivänä.

”Olen määrännyt, että kaatuneet toverimme ovat kullakin paikkakunnalla väliaikaisesti haudattavat veljeshautaan tai mihin omaiset tahtovat, kunnes lopullisen voiton jälkeen toimitetaan valtion puolesta juhlallinen hautaus.”

Hautajaisten kulusta tai sisällöstä tiedonanto ei erikseen määrännyt, samoin veljeshautojen sijainti jätettiin avoimeksi. Tarkennuksia seurasi maaliskuun alussa, jolloin Eteenpäin julkaisi 12.3. Kymintehtaitten rykmentinpäällikön Oskari Sundmanin ilmoituksen.

”Sen johdosta, että nykyinen suuri vapaustaistelu vaati meidän tovereista uhreja ja että tulevat sukupolvetkin muistaisivat, kaatuneet toverimme haudataan sitä varten varattuun veljeshautaan, Kuusankosken ennemmin valmistamaan, tehtaani aiottuun hautausmaahan, joka sijaitsee Köörin torpan luona olevalla kankaalla. Mutta ettemme rajoitaisi kenenkään yksilön uskonnon käsitteitä, olemme myöskin Valkealan kirkkomaalta varanneet erityisen maa-alueen tovereiden hautaamista varten. Edelläolevan johdosta määrätään Kuusankosken ja Voikan paikallisesikuntia kiireellisesti asettamaan komitean joka huolehtii kaikista hautausta koskevista seikoista.”

Sodan kestäessä kaatuneet oli tarkoitus haudata väliaikaisesti yhteishautoihin tai omaisten niin toivoessa muualle. Mitä olisi tapahtunut omaisten valitsemiin hautoihin haudatuille, ja olisiko vainajia esimerkiksi siirretty uusiin sankarihautausmaihin, on tulkinnanvaraista. Joka tapauksessa sodan jälkeen kaavailtiin juhlallisia hautauksia kaatuneille sankareille.

Sinänsä on tässä kiinnostavaa pohdittava uskonnottomien hautajaisten järjestämisen historiaa. Vuoden 1918 Suomessa kirkon asema kuolemanrituaaleissa oli monelle itsestään selvä, mutta sen osuus oli kuitenkin koko rituaalin kuluessa melko pieni. Hauta-

jaisten kulun tunsivat kaikki, ja kotona tehtiin useimmat asiat. Yhteisöt ja perheet osasivat kyllä järjestää kunnan hautajaiset, jos vain löytyi puhujia ja laulajia tunnelmaa luomaan. Nykyäänhän ihmiset ovat usein aika eksyksissä hautajaisten kanssa, jos niitä ei järjestetä tuttujen kaavojen mukaan, vaikka uskonnosta ei muuten niin välitettäisi. 1918 kirkon puuttuminen saattoi tuntua hetkellisesti, mutta muuten oltiin sangen varmallalla pohjalla.

Itsenäisen Suomen alkuvuosikymmeniä

1900-luvun alkupuolen kuolemankulttuurin keskeinen piirre oli, että hautajaisilla oli viesti koko yhteisölle, ja niihin osallistuminen oli osa sosiaalista toimintaa. Ei vain juhlallisissa sankarihautajaisissa, vaan muutenkin hautajaisilla voitiin kertoa monenlaisia asioita. Hautausmaat kulkivat halki kaupungin, ja niitä tultiin katsomaan.

Hautajaisia ei myöskään voinut erikseen kieltää. Kun 20-30-luvuilla lainsäädäntökin oli muuttunut niin, ettei estettä ollut kenenkään julkiselle hautaamiselle, poliittinen vasemmisto hyödynsi tätä mahdollisuutta eri yhteyksissä. Esimerkiksi vankileireillä ja vankiloissa kuolleiden toverien hautajaisista tehtiin mahdollisimman juhlalliset ja aatteen mukaiset. Etsivä keskuspoliisi toki valvoi tällaisia hautajaisia, saadakseen kenties kiinni etsimiään henkilöitä, ja poliisi poisti sopimattomaksi katsomiaan banderolleja ja keskeytti sopimattomia puheita, jos sellaisia sen mielestä esiintyi. Suurelta osin hautajaisten ohjelma kuitenkin täytyi sallia, ajan tavan mukaan. Pappi oli näissä joskus mukana juuri siksi, kirkkollisilla toimituksilla oli enemmän suojaa kuin poliittisilla tilaisuuksilla.

Sisällissodan jälkeen suomalainen yhteiskunta oli erittäin polarisoitunut. Tämä koski myös hengellistä elämää. Valkoiset olivat omineet, papiston enemmistön suosioisella avustuksella, kristinuskon itselleen. Sosiaalidemokraattien aiempi vaatimus valtion ja kirkon erottamisesta näytti hieman erilaiselta uudessa tilanteessa. Maailmansotien välisenä aikana asiasta keskusteltiin, mutta yleisesti ottaen ateismi ja avoin jumalankieltäminen jäi erityisesti kommunistien asiaksi. Kristillinen hautaustapa säilyi normaalina pidettynä hautauksena suuressa osassa maata.

Kotkassa saatiin aikaan oma vapaa-ajattelijoiden hautausmaa jo 1930-luvun vaihteessa, käyttöön hautausmaa otettiin vuonna 1931. Uskonnoton hautausmaa kertoo aina paikallisesta kulttuurista, myös poliittisesta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta. Paikalliset yhdistykset ovat ne perustaneet ja saaneet asian läpi kaupunginhallinnossa. Paikalliset ovat kautta vuosikymmenten ylläpitäneet hautausmaita ja tietysti tulleet aikanaan haudatuiksi sinne, tuttujen keskelle. Työyhteisöt, perheet, harrastus- ja ystäväpiirit lepäivät myös ja erityisesti näillä hautausmailla.

Maailmansotien välillä suomalainen kuolemankulttuuri oli jo osin irtautunut aiemmasta, agraariseksi tai perinteiseksi sanotusta kuolemankulttuurista. Monet piirteet olivat silti tuttuja vuosisatojen takaa. Sairaala-kuolema yleisty hitaasti varsinkin syrjäisemmillä seuduilla.

Kotona sairastettiin ja kotona kuolttiin. Kotona pestiin vainajat, laitettiin arkkuun ja jos mahdollista, säilytettiin ulkorakennuksessa hautaamiseen saakka. Kirkkojen yhteyteen alettiin rakentaa ruumishuoneita 1800-luvulta alkaen. Tiedetään vainajia säilytetyn jopa kerrostalojen häkkikomeroissa, ja noudetun sairaalan ruumishuoneelta kotiin hautajaisia varten. Nykyinen tapa, jossa vainaja siirtyy sairaalasta kappelin ruumishuoneelle odottamaan hautausta, on ollut tavanomaisin vasta alle sadan vuoden ajan.

Kotoa lähtevä hautajaissaatto oli oleellinen osa hautajaisia. Saattoväki kokoontui surutaloon, missä nautittiin kahvit, katsottiin vainajaa, kenties laulettiin virsi ja jos joukossa oli puhetaitoisia, kuultiin lyhyt puhe. Keskusteltiin ei julkinen puhuminen suju kuten ei laulaminenkaan. Työväenjärjestöt ja opintotoiminta valmistivat ihmisiä, paitsi yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, myös tällaisiin tehtäviin.

Hautauspuhujaksi pyydettiin uskonnottomissa hautajaisissa niitä, jotka olivat muutenkin tottuneet puhumaan. Näinhän on nykyäänkin: jos puhujaa kaivataan, hän on yleensä kokenut hautauspuhujia. Onkin kiinnostavaa huomata, että uskonnottomat hautajaiset eivät aina mitenkään radikaalista irtautuneet tutusta hautajaiskaavasta. Kotoa lähtö, hautausmaalle saapuminen, vainajan lasku hautaan, puhe, laulua, lausuntaa, kenties muita esityksiä, haudan umpeen luonti ja siirtymi-

nen muistotilaisuuteen. Puhuja ei puhunut kuten pappi, mutta monesti kaivattiin jotakuta rituaalin johtajaa, sanomaan kunnioittavia ja lohduttavia sanoja saattoväelle.

Alusta saakka on uskonnottomien hautajaisten vaihtoehtona ollut myös täysin hiljainen hautaus. Tämä on voinut olla vainajan tahto, ja omaiset ovat kokeneet hautajaiset myönteisinä juuriksi. Vieraammille tällainen hautaus on voinut tuntua oudolta, mutta eipä näihin yleensä ole suurta saattoväkeä kutsuttukaan. Tämähän perinne on kuitenkin vuosisatoja vanha: jo 1600-luvulla radikaalit protestantit halusivat tulla haudatuiksi äänettömyydessä ja yöllä. Tämä perustui ajatuksen siitä, että kuolemassa ihminen on jo Jumalansa edessä eikä maallisilla toimilla ole siinä enää mitään merkitystä. Samanlaiset hautajaiset voi siis järjestää monesta eri syystä.

Useimmiten kuitenkin pyrittiin vielä suuriin hautajaisiin, joissa liehuivat järjestöjen liput ja puhuttiin vaikuttavasti ja sydämeen käyvästi. Perinteinen työväen hautajaisten kulttuuri jatkui paikoin 80-luvulle saakka. Sitten talouden rakennemuutos, harrastustoiminnan näivettyminen, kuoleman kaikkinaisen yksityistymisen ovat muuttaneet tämän puolen uskonnottomasta ja tietysti uskonnollisestakin työväen hautauskulttuurista.

Sotavuosina kirkollisen hautaukset näkyvyys oli ylivoimaista, olivathan suuret juhlliset sankarihautajaiset aina luterilaisia tilaisuuksia. Omaisten oli silti mahdollista haudata vainajansa itse, ja jonkin verran kaatuneita haudattiin myös uskonnottomasti.

II maailmansodan jälkeen

Toisen maailmansodan jälkeen maailma oli jälleen toisenlainen. Sotien jälkeen nähtiin kirkosta eroamisesta selvä tilastopiikki. On muuten kiinnostavaa, että radikaalina pidetyllä 1960-luvulla tällaista piikkiä ei näkynyt, vaan vasta 1970-luvulla. 1990-luvun alussa lama sai monen eroamaan kirkosta ihan kirkollisverojen takia. Ja kuten alussa mainitsin, syitä eroja on monia. Papin epäonnistuminen hautajaispuheessa on voinut olla se viimeinen niitti. Hautajaisilla on kyllä väliä.

1960-luvun murros oli silti merkittävää aikaa yhteiskunnan maallistumiselle. Perinteinen kristillissiveellinen maailmankatsomus alkoi toden teol-

la murtua ja yksilölliset valinnat alkoivat sävyttää myös ihmisten uskonelämää. Suuri muutto, eli maaltapaiko, eli kaupungistumisen kiihtyminen aiheutti irtautumista perinteistä myös kuoleman suhteen. Nykyinen kuolemankulttuuri, jossa kuolla useimmiten sairaalassa, hautausmestari hoitaa järjestelyt ja hautajaiset ovat perhejuhla eivätkä koko yhteisön kokoontuminen, tulivat uudeksi normaaliksi.

Hautajaiset olivat pienempiä, niissä siis käytiin yhä harvemmin koska juuri muihin ei kutsuttu kuin lähisuvun ja läheisimpien ystävien. Tästä seurasi nykyajalle tyypillinen kuolemanrituaaleihin liittyvän yleissivistyksen ohentuminen. Tämä on aiheuttanut jatkuvaa epätietoisuutta uskonnottomien hautajaisten järjestämisessä, niiden määrän kasvusta huolimatta.

Ja koska yhä uudet ihmiset erosivat kirkosta, heidän piti kunkin vuorollaan selvittää, mitä tarkoittavat uskonnottomat rituaalit. Kuten todettua, syntymän ja naimisen asioissa ei välttämättä ollut niin hätä, mutta ajatus vainajan kuopaisesta ilman mitään toimia tuntuu useimmista mahdottomalta. Kirkko taas on muuttanut vuosisataisen kantansa jumalattoman siunaamisesta ja on kyllä valmis siihen, jos tilaisuus tulee. Tästä syystä maassamme järjestetään vähemmän uskonnottomia hautajaisia kuin kirkkoon kuulumattomia kuolee. Ja kukapa kirkkoon kuulumattoman ajatukset aina tietää.

Se on kuitenkin selvää, että tietoa uskonnottomista hautajaisista on kaivattu. Vapaa-ajattelijat järjestivät 1990-luvulla parikin jäsenkyselyä, ja lisää informaatiota nimenomaan hautajaisista toivottiin eniten. Yhteys vanhaan työväen uskonnottomaan hautauskulttuuriin puuttui, ja tieto muistakin uskonnottomista vaihtoehdoista oli ilmeisen niukkaa.

Tuhkaus eli kuten aiemmin sanottiin, polttohautaus, on nykyään yleisin hautaus tapa suurimmassa osassa maata. Ennen toista maailmansotaa näin ei todellakaan ollut: maan ainoa krematorio sijaitsi Helsingin Hietaniemessä. Se perustettiin vuonna 1926, seuraavat vasta vuonna 1964. Kotkan Parikalla aloitti krematorio vuonna 1973.

Vaikka matka Helsinkiin ei ehkä ollut mahdottoman pitkä, ainakin jos varoja oli, henkinen kynnys polttohautaukseen oli suuri ja byrokraatia vaihalloista ennen toista maailmansotaa. Kirkko vastusti tuhkausta pakanallise-

na hautaus tapana, ja virkavalta epäili, että siten voitaisiin hävittää rikoksen todistusaineistoa. Tarvittiin lupaa kahdelta lääkäriä ja tuomioistuimelta. Toisen maailmansodan jälkeen asenneilmasto avartui ja tuhkaus yleistyi monissa maissa niin nopeasti, että Suomessakin oli siihen reagoitava. Kenties asutuskeskusten hautausmaiden täytyminen vaikutti myös asiaan. Mahtuuhun yhteen haudataan uurnia enemmän kuin kokonaisia arkkuja.

1980-luvulla tehdyssä tutkimuksessa saatiin selville, että tuhkausta pidettiin tuolloinkin kaupunkilaisena ja vasemmistolaisena hautaus tapana. Näin lienee suuressa mittakaavassa ollutkin. Sinänsä polttohautauksen historiassa ei ole mitään erityisen vasemmistolaisista. 1800-luvun pyrkimykset hygieniaan, ja myös perinteisestä kristillisyydestä eroavat ajatukset ruumiin merkityksestä saivat esimerkiksi spiritualistit ja teosofit kannattamaan polttohautaus tapaa. Ei niin ettei näiden käsitysten edustajilla ollut usein yhteyksiä myös sosialismiin, Annie Besant ehkä parhaana esimerkkinä.

Uskonnottomien hautajaisten historiassa kiinnittää huomiota se, mitä en oikein pysty selittämään mutta selvästi havaittavissa se on. Tietyt hautajaisten piirteet ovat nimittäin yleistyneet ensin uskonnottomissa ja sitten luterilaisissa hautajaisissa. Esimerkiksi vai-

najaan keskittyminen hautajaispuheissa on itsestään selvää uskonnottomissa hautajaisissa. ”Vainajan näköiset hautajaiset” ovat olleet vasta muutaman vuosikymmenen näkyvä trendi kirkollisissa kuolemanrituaaleissa. Vainajan yhteiskunnallinen asema, sukupuoli, ikä, varallisuus ja niin edelleen ovat tietysti aina vaikuttaneet hautajaisten kokoon ja kulkuun. Persoonallisuuteen ja elämänselitykseen keskittyminen ovat silti hieman eri asia ja suhteellisen uutta.

Hautajaisten pieneminen ja yksityistymisen on sekin uskonnottomille tyypillinen ilmiö, mihin jo viittasin. Täysin hiljaiset hautajaiset kuuluvat vanhaan perinteeseen, ja siinä missä kristityt eivät muista omaansa, uskonnottomat kyllä, jos muutenkin ovat perehtyneet aiheeseen.

Selittämätöntä tässä on se, että ihmiset tietävät keskimäärin uskonnottomista hautajaisista kovin vähän. Ne ovat perheen ja suvun asioita, joista ei välttämättä ole luontevaa keskustella. Suomessa ei ole järjestetty uskonnottomia valtiollisia hautajaisia, eikä muutenkaan korostettu tunnettujen henkilöiden hautajaisten uskonnottomuutta. Pikemminkin yllättävän monet sellaisetkin, joiden luulisi halunneen uskonnottoman hautauksen, haudataan kuitenkin kirkollisiin menoihin.

Milloin uskonnottomat hautajaiset ovat selvästi paremmat kuin kirkol-

liset? Riippuu tietysti yleisesti ottaen vainajan vakaumuksesta, jota pitäisi jo hautaus toimilain mukaan kunnioittaa. Mutta kirkolla on jatkuvasti vaikeuksia siinä, suostuuko pappi siunaamaan tuhkan sen sijaan, että viimeiset puheet pidettäisiin arkulle. Monestihan olisi kätevämpää pitää kaikki tilaisuudet yhtenä päivänä eikä järjestää erillistä uurnanlaskua. Uskonnottomissa hautajaisissa tätä ongelmaa ei ole. Eipä ole mikään pakko saattoväen osallistua hautaukseen ollenkaan, vaan voidaan vaikka mennä yhdessä syömään ja muistelemaan vainajaa.

Mikään pakko ei ole kuoleman yhteydessä tehdä muuta kuin hoitaa vainaja tavalla tai toisella muistiin, tai sirotella tuhka sovittuun paikkaan. Usein sureville ei tämä riitä, ja halutaan kokea jonkinlainen rituaali, oli se sitten miten niukka hyvänsä. Uudet sukupolvet mieltävät asiat ehkä eri tavoin, ja tulevaisuuden kuolemankulttuuri varmaankin on taas hieman erilainen. Niin lasten syntymään kuin hääjuhlaankin liittyvät rituaalit ovat muuttuneet ja elävät edelleen muutoskautta. Nuorille ovat usein ystävät tärkeämpiä kuin sukulaiset; ei ole syytä olettaa että tämä kokonaa muuttuisi ikääntymisen myötä. Uskonnottomuuden yleistyessä vaihtoehtoja uskalletaan varmasti kokeilla vapaammin myös hautauskulttuurin suhteen.

Pro-Seremoniat
KAUNEIMMAT PERHEJUHLAT USKONNOTTOMASTI

- o Neuvonta
- o Puhujapalvelu
- o Musiikki

Pro-Seremoniat on suomalaisten siviilijärjestöjen yhteisesti perustama, voittoa tavoittelematon palvelukeskus

Puh. 050 590 4390

www.pro-seremoniat.fi
posti@pro-seremoniat.fi

Jäsenyhdistykset

ETELÄ-KARJALAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Olavi Korhonen, Korkearannantie 3 F 54530 Luumäki | puh. 0500-556010 | lappeenranta@vapaa-ajattelijat.fi

FORSSAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Juha Toivonen | Tölonkaari 4 A 8, 30420 FORSSA | puh. 044 592 0210 | forssa@vapaa-ajattelijat.fi

HELSINGIN SEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY

pj Binar Mustafa | helsinki@vapaa-ajattelijat.fi | Neljäs linja 1, 00530 HELSINKI | puh 040 673 6649 | www.vapaa-ajattelijat.fi/helsinki

JOENSUUN SEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Ari Sulopuisto | Karhantie 27, 80230 JOENSUU | puh. 040 571 3989 | http://www.vapaa-ajattelijat.fi/joensuu | joensuu@vapaa-ajattelijat.fi

KAINUUN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Aki Räisänen | Sudenpolku 6 D 20, 87300 KAJAANI | puh. 050 594 8501 | kainuu@vapaa-ajattelijat.fi

KEMIN VAPAA-AJATTELIJAT RY

pj Pertti Periniva | Leppälinnuntie 5, 94700 KEMI | puh. 040 557 2215 | kemi@vapaa-ajattelijat.fi | www.vapaa-ajattelijat.fi/kemi | http://keminvapaa-ajattelijat.blogspot.com | facebook.com/Kemin Vapaa-ajattelijat ry

KESKI-SUOMEN VAPAA-AJATTELIJAT RY

pj Päivi Kovanen | puh p. 040 8458149 | ks@vapaa-ajattelijat.fi | www.ks.vapaa-ajattelijat.fi | facebook.com/ksvapaaajattelijat

KESKI-UUDENMAAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

pj Jenni Komonen, puh 0445290479 | siht. Soile Itäluoma, puh. 0405341102 | keski-uusimaa@vapaa-ajattelijat.fi | http://keski-uusimaa.vapaa-ajattelijat.fi/

KOTKAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Ulla-Maija Eerola | Munsaarentie 70, 48300 Kotka | puh. 0440 183 966 | http://vapaa-ajattelijat.fi/kotka | kotka@vapaa-ajattelijat.fi

KOUVOLAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Heljä Pekkalin | Killingintie 4 B 19, 45700 KUUSANKOSKI | puh. 040 704 4638 | kouvola@vapaa-ajattelijat.fi

LAHDEN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Saimaankatu 3-5 B 34, 15140 LAHTI | http://www.vapaa-ajattelijat.fi/lahti | lahti@vapaa-ajattelijat.fi

LUOTEIS-LAPIN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Reljo Raappana | Raappanantie 7, 95830 Vaattojärvi | puh. 040 823 6342 | luoteis-lappi@vapaa-ajattelijat.fi | reijo.raappana@wippies.fi

NOKIAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Raili Ala-Kivimäki | Poutuntie 10 A 3, 37100 Nokia | nokia@vapaa-ajattelijat.fi

OULUNSEUDUN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Timo Karjalainen | Kastellinkaari 22, 90230 OULU | puh. 0505903763 | www.vapaa-ajattelijat.fi/oulu | oulu@vapaa-ajattelijat.fi

RAISION VAPAA-AJATTELIJAT RY

pj Anne Sinilaakso | Ounelantie 28 21260 Raisio | p. 050 5282358 | raisio@vapaa-ajattelijat.fi

ROVANIEMEN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Marianne Ikävalko | marianne.ikavalko@gmail.com |

SATAKUNNAN VAPAA-AJATTELIJAT RY

c/o Jukka Kim | Tarhatie 2 as. 6, 29250 Nakkila | http://satakunta.vapaa-ajattelijat.fi | satakunta@vapaa-ajattelijat.fi

SEINÄJOEN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Marko Koivuniemi | Poikkitie 22, 61600 Jalasjärvi | puh. 0400 429 540 | http://vapaa-ajattelijat.fi/seinajoki | seinajoki@vapaa-ajattelijat.fi

TAMPEREEN VAPAA-AJATTELIJAT RY

Yliopistonkatu 58 B, 6 krs, 33100 TAMPERE | puh. 045-8593143 | http://tamper.vapaa-ajattelijat.fi | tampere@vapaa-ajattelijat.fi

TURUN VAPAA-AJATTELIJAT RY

pj Stig-Göran Lindqvist | Liisankatu 9 C 99, 20810 Turku | puh. 040-747 1335 | puheenjohtaja.turku@vapaa-ajattelijat.fi | http://www.vapaa-ajattelijat.fi/turku/

LIITY JÄSENEKSI – TUE VAPAA-AJATTELUA:

Nettilomakkeen <http://vapaa-ajattelijat.fi/liity-jaseneksi/> tiedot ohjautuvat valitsemaasi yhdistykseen. Jäsenhakemuksen voi lähettää myös yhdistyksen sähköpostiin tai toimihenkilöille.

VAPAA-AJATTELIJAIN LIITON TAVOITTEET JA STRATEGIA 2020-2023

<http://vapaa-ajattelijat.fi/blog/2020/04/03/uusi-tavoitteet-ja-strategia-2020-2023-luonnos-keskusteluun/>

LAHJOITUKSET LIITON TAI YHDISTYSTEN PANKKITILEILLE

Lehden ja liiton tiedot

Vapaa Ajattelijat

Sekulaarin kulttuurin, ihmisten yhdenvertaisuuden, ajatuksen ja vakauksen vapauden sekä tiedepohjaisen maailmankuvan, rationaalisen ajattelun ja humanismin äänenkannattaja.

Kulttuuri- ja mielipidelehtien liitto Kultti ry:n jäsen.

Julkaisija

Vapaa-ajattelijain Liitto ry

Liitto on uskonnottomien edunvalvontaa-, ihmisoikeus- ja kulttuurijärjestö.

Kirjoittajien mielipiteet eivät välttämättä vastaa lehden tai julkaisijan kantaa.

Lehden tiedot

Painopaikka

Painopaikka Grano Oy
Lehti 2/2020
Painos 2300 kpl
ISSN 0355-8703
ISSN 2242-8992
Ilmestyy 4 numeroa vuodessa

Toimitus

Päätoimittaja
Esa Ylikoski

Toimitussihteeri

Eero Suorsa

Maria Eneback
Kukka Kumpulainen
Käpy Luotonen-Huhta
Jori Mäntysalo
Risto Puumalainen
Yki Räikkälä

Kirjoittajalle, lukijalle

Kirjoitukset, mielipiteet, aihetvoimukset ja kommentit toimituskunnalle alla olevaan osoitteeseen. Mahdollisista kirjoituspalkkioista sovittava ennakkolta.

Toimitus varaa oikeuden muokata ja lyhentää tekstejä.

Yhteydenotot

toimitusneuvosto@vapaa-ajattelijat.fi
p. 0504685332

Tilaukset, ilmoitukset, osoitteen muutokset

Tilaushinta	30 €/vuosi	
Ilmoitukset	koko sivu	500 €
	puoli sivua	250 €
	1/4 sivua	125 €
	1/8 sivua	75 €

Tilaukset, ilmoitukset ja tilaajien osoitteen muutokset osoitteeseen: Vapaa-ajattelijain Liitto ry
Neljäs linja 1
00530 Helsinki
val@vapaa-ajattelijat.fi
p. 050 468 5332

Jäsenyhdistysten henkilöjäsenet ilmoittavat osoitteenmuutokset ja muut jäsenasiat omalle yhdistykselleen.

Seuraava numero

Ilmestyy lokakuussa 2020. Aineisto 31.8.2020 mennessä osoitteeseen: toimitusneuvosto@vapaa-ajattelijat.fi

Lehden arkisto

Lehden arkisto liiton sivustolla www.vapaa-ajattelijat.fi/lehden-arkisto

Vapaa-ajattelijain Liitto ry Fritänkarnas förbund rf

Liittohallitus

Kaj Torrkulla, puheenjohtaja
Antti Värri, varapuheenjohtaja
Esa Ylikoski, pääsihteeri
Marko Lakkala
Mikko Muilu
Binar Mustafa
Terttu Rautiainen
Yki Räikkälä
Reetta Tuomainen

Liike- ja yhteisötunnus 0221208-2
Yhdistysrekisterinumero 38101

Tilinumero FI14 5542 2320 3638 64
BIC OKOYFIHH

Neljäs linja 1, 00530 HELSINKI
<http://www.vapaa-ajattelijat.fi>
val@vapaa-ajattelijat.fi

p. 050 468 5332 (pääsihteeri)